
gosvaamii tulasidaasa kRita kavitaavali

गोस्वामी तुलसीदास कृत कवितावली

Document Information

Text title : Kavitaavali

File name : Kavitaavali_i.itx

Category : tulasIdAsa, raama, hindi

Location : doc_z_otherlang_hindi

Author : Goswami Tulasidas

Transliterated by : Mr. Balram J. Rathore, Ratlam, M.P., a retired railway driver

Description-comments : Converted from ISCII to ITRANS

Acknowledge-Permission: Dr. Vineet Chaitanya, vc@iiit.net

Latest update : August 28, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

January 21, 2023

sanskritdocuments.org

गोस्वामी तुलसीदास कृत कवितावली

। १ ।

ॐ

श्रीसीतारामभ्यां नमः

कवितावली

बालकाण्ड

रेकृ आत्मचिन्मय अकल, परब्रह्म पररूप ।

उरि-उर-अज-वन्दित-चरन, अगुण अनील अनूप ॥ १ ॥

बालकेलि दशरथ-अजिर, करत सो किरत सभाय ।

पदनभेन्दु तेहि ध्यान धरि विचरत तिलक बनाय ॥ २ ॥

अनिलसुवन पदपद्मरज, प्रेम सखित शिर धार ।

धन्द्रदेव टीका रचत, कवितावली उदार ॥ ३ ॥

बन्दौ श्रीतुलसीचरन नभ, अनूप द्रुतिमाल ।

कवितावलि-टीका लसै कवितावलि-वरमाल ॥ ४ ॥

बालरूपकी जाँकी

अवधेसके द्वारें सकारें गछ सुत गोद कै भूपति लै निकसे ।

अवलोकिकि छौं सोय बिमोचनको ठगि-सी रली, जे न ठगे धिक-से ॥

तुलसी मन-रंजन रंजित-अंजन नैन सुभंजन-जातक-से ।

सजनी ससिमैं समसील उल्लै नवनील सरोरुड-से बिकसे ॥

पग नूपुर औ पडुँथी करकंजनि मंजु बनी मनिमाल छिअँ ।

नवनील कलेवर पीत जँगा जलकै पुलकै नूपु गोद लिअँ ॥

अरबिंदु सो आननु रुप मरंदु अनदित लोचन-भृंग पिअँ ।
मनमो न बस्थो अस बालकु जौ तुलसी जगमें हलु कौन जिअँ ॥

२

तनकी द्रुति स्थाम सरोरुड लोचन कंचकी मंजुलताठ डरै ।
अति सुंदर सोडत धूरि भरे छबि भूरि अनंगकी दूरि धरै ॥
दमकै दंतियाँ द्रुति दामिनि-जयौं डिलकै कल बाल-बिनोद करै ।
अवधेसके बालक यारि सदा तुलसी-मन-मंदिरमें बिडरै ॥

बाललीला

कबलूँ ससि मागत आरि करै कबलूँ प्रतिबिंब निहारि उरै ।
कबलूँ करताल बजाएकै नाचत मातु सभै मन मोद भरै ॥
कबलूँ रिसिआठ कलै डहिडै पुनि लेत सोठ जेठि लागि अरै ।
अवधेसके बालक यारि सदा तुलसी-मन-मंदिरमें बिडरै ॥
बर दंतकी पंगति कंदकली अधराधर-पल्लव भोलनकी ।
थपला यमकै धन भीय जगै छबि मोतिन माल अमोलनकी ॥

३

धुँधुरारि लटै लटकै मुभु ठापर कुंडल लोल कपोलनकी ।
नेवछावरि प्रान करै तुलसी बलि जाउँ लला धन भोलनकी ॥
पदकंजनि मंजु बनीं पनडीं धनुडीं सर पंकज-पानि लिअँ ।
लरिका सँग भेलत डोलत डै सरजू-तट थौडट डोट डिअँ ॥
तुलसी अस बालक-सों नडि नेडु कडा जप जोग समाधि डिअँ ।
नर वे भर सूकर स्वान समान कडौ जगमें हलु कौन जिअँ ॥
सरजू बर तीरछि तीर डिरै रघुबीर सभा अरु भीर सभै ।
धनुडीं कर तीर, निषंग कसैं कटि पीत द्रुकूल नवीन कृभै ॥
तुलसी तेछि औसर लावनिता दस यारि नौ तीन धडीस सभै ।
मति भारति पंगु भए जौ निहारि बियारि डिरी उपमा न पभै ॥

४

धनुर्यज्ञ

છોનીમેકે છોનીપતિ છાજૈ જિ-હૈ છત્રછાયા
 છોની-છોની છાએ છિતિ આએ નિમિરાજકે ।
 પ્રબલ પ્રચંડ બરિબંડ બર બેષ બપુ
 બરિબેકોં બોલે બૈદેહી બર કાજકે ॥

બોલે બંદી બિરુદ બજાઇ બર બાજનેઉ
 બાજે-બાજે બીર બાહુ ધુનત સમાજકે ।
 તુલસી મુદિત મન પુર નર-નારિ જેતે
 બાર-બાર હેરૈ મુખ ઔઘ-મૂગરાજકે ॥

૫

સિચકે સ્વયંબર સમાજુ જહાં રાજનિકો
 રાજનકે રાજા મહારાજા જાનૈ નામ કો ।
 પવનુ, પુરંદરુ, કૃસાનુ, ભાનુ, ધનદુ-સે,
 ગુનકે નિધાન રૂપધામ સોમુ કામુ કો ॥

બાન બલવાન જાતુધાનપ સરીખે સૂર
 જિન્હકે ગુમાન સદા સાલિમ સંગ્રામકો ।
 તહાં દસરત્થકે સમત્થ નાથ તુલસીકે
 ચપરિ ચઢ઼ાયૌ ચાપુ ચંદ્રમાલલામકો ॥

મયનમહનુ પુરદહનુ ગહન જાનિ
 આનિકૈ સબૈકો સારુ ધનુષ ગઢ઼ાયો હૈ ।
 જનકસદસિ જેતે ભલે-ભલે ભૂમિપાલ
 કિયે બલહીન, બલ આપનો બઢ઼ાયો હૈ ॥

કુલિસ-કહોર કૂર્મપીઠતે કઠિન અતિ
 હઠિ ન પિનાકુ કાહૂં ચપરિ ચઢ઼ાયો હૈ ।
 તુલસી સો રામકે સરોજ-પાનિ પરસત હી
 ટૂટ્યૌ માનો બારે તે પુરારિ હી પઢ઼ાયો હૈ ॥

૬

ડિગતિ ઉર્વિ અતિ ગુર્વિ સર્બ પબ્બૈ સમુદ્ર-સર ।
 બ્યાલ બધિર તેહિ કાલ, બિકલ દિગપાલ ચરાચર ॥

द्विजगंध लरभरत परत दसकंधु मुकुभ भर ।
सुर-बिमान छिमभानु भानु संघटत परसपर ॥
यौंके बिरिचि संकर सखित, कोलु कमहु अखि कलमल्यौ ।
अछमंड अंड कियो अंड धुनि जअलिं राम सिवधनु दल्यौ ॥
लोकनाभिराम धनस्याम रामरूप सिसु,
सभी कडै सभीसौं तूँ प्रेमपय पालि, री ।
बालक नृपालजूकें भ्याल छी पिनाकु तोर यो,
मंडलीक-मंडली-प्रताप-दापु दालि री ॥
जनकको, सियाको, उमारो, तेरो, तुलसीको,
सबको भावती है, मैं जो कड्यो कालि, री ।
कौसिलाकी कोभिपर तोषि तन वारिये, री
राय दशरथकी बलैया लिजै आलि री ॥

७

दूब दधि रोयनु कनक थार भरि भरि
आरति सँवारि अर नारि यलीं गावती ।
लीन्हें जयमाल करंज सोलैं जानकीके
पडिरावो राघोजूको सभियाँ सिभावती ॥
तुलसी मुदित मन जनकनगर-जन
जँकतीं जरोभें लागीं सोभा रानीं पावतीं ।
मनहुँ यकोरीं थारु बैठीं निज निज नीड
अंदकी किरनि पीवैं पलकौ न लावतीं
नगर निसान अर बाजैं व्योम दंडुलीं
बिमान अढःि गान डैके सुरनारि नाथलीं ।
जयति जय तिलुँ पुर जयमाल राम उर
अरषैं सुमन सुर रुरे रुप राथलीं ॥
जनकको पनु जयो, सबको भावतो भयो
तुलसी मुदित रोम-रोम मोद माथलीं ।
सावँरो कियोर गोरी सौभापर तन तोरी
जोरी जियो जुग-जुग जवती-जन जाथलीं ॥

८

भले भूप कळत भलें भट्टेस भूपनि सों
 लोक लभि बोलिये पुनीत रीति मारिषी ।
 जगदंबा जानकी जगतपितु रामचंद्र,
 जानि जियें जोडी जो न लागै मूँळ कारभी ॥

टोपे हें अनेक व्याड, सुने हें पुरान भेद
 भूजे हें सुजान साधु नर-नारि पारिषी ।
 अैसे सम समधी समाज न बिराजमान,
 रामु-से न बर दुलडी न सिय-सारिषी ॥

भानी बिधि गौरी डर सेसहुँ गनेस कडी,
 सडी भरी लोमस भुसुंडि बडुबारिषो ।
 थारिदस भुवन निडारि नर-नारि सभ
 नारदसों परदा न नारदु सो पारिषो ।
 तिन्ड कडी जगमें जगमगति जोरी अेक
 दूजो को कडैया औ सुनैया थष थारषो ।
 रमा रमारमन सुजान लनुमान कडी
 सीय-सी न तीय न पुरुष राम-सारिषो ॥

९

दूलल श्रीरघुनाथु बने दुलडी सिय सुंदर मंदिर माहीं ।
 गावति गीत सभै मिलि सुंदरि भेद जुवा जुरि बिप्र पठःाहीं ॥
 रामको रुप निडारति जानकी कंकनके नगकी परछाहीं ।
 थारें सभै सुधि भूलि गछ कर टेडि रडी पल टारत नाहीं ॥

परशुराम-लक्ष्मण-संवाद
 भूपमंडली प्रचंड चंडीस-कोदंडु भंड्यो,
 चंड बाहुदंडु जाको ताडीसों कळतु हौं ।
 कठिन कुठार-घार धरिबेको धीर ताळि,
 भीरता बिदित ताको देभिये चळतु हौं ॥
 तुलसी समाजु राज तजि सो बिराजै आजु,
 गाज्यौ भृगराजु गजराजु ज्यो गळतु हौं ।

छोनीमें न छाड्यौ छप्यो छोनिपको छोना छोटो,
छोनिप छपन बाँको बुरुद बडतु छौं ॥

१०

निपट निदरि बोले बयन कुठारपानि,
मानी त्रास औनिपनि मानो मौनता गडी ।
रोष माभे लभनु अकनि अनभोडी बातें,
तुलसी बिनीत बानी बिडसि औसी कडी ॥

सुजस तिडारें भरे भुअन भृगुतिलक,
प्रगट प्रतापु आपु कड्यो सो सबै सडी ।
टूट्यौ सो न जुदैगो सरासनु मडेसजूको,
रावरी पिनाकमें सरीकता कळौ रडी ॥

गर्भके अर्भक काटनकों पटु धार कुठारु कराल है जाको ।
सोछ छौं बूजत राजसभा 'धनु को दल्यौ' छौं दलिछौ बलु ताको ॥
लघु आनन उत्तर देत अःे लरिछै मरिछै करिछै कछु साको ।
गोरो गइर गुमान भर् यो कछौ कौसिक छोटो-सो ढोटो है काको ॥

मभु राभिबेके काज राजा मेरे संग द्ये,
दले जातुधान जे जितैया बिबुधेसके ।

११

गौतमकी तीय तारी, मेटे अघ भूरि भार,
लोचन-अतिथि भये जनक जनेसके ॥

चंड बाहुदंड-बल चंडीस-कोदंडु भंड्यो
ब्याडी जानकी, जुते नरेस देस-देसके ।

साँवरे-गोरे सरीर धीर मडाबीर दोगी,
नाम रामु लभनु कुमार कोसलेसके ॥

काल कराल नृपालन्दके धनुबंगु सुनै इरसा विअँ धाये ।
लक्ष्मनु रामु बिलोकि सप्रेम मडारिसतेँ इरि आँपि द्रिप्राये ॥
धीरसिरोमनि बीर अःे बिनयी बिजयी रघुनाथ सुडाये ।

લાયક હે ભૃગુનાયકુ, સે ધનુ-સાયક સૌંપિ સુભાયૈં સિધાએ ॥

(ઇતિ બાલકાણ્ડ)

અયોધ્યાકાણ્ડ

૧૨

વન-ગમન

કીરકે કાગર જ્યોં નૃપચીર, બિભૂષન ઉપ્પમ અંગનિ પાઈ ।
ઔઘ તજી મગવાસકે રૂપ જ્યોં પંચકે સાથ જ્યોં લોગ લોગાઈ ॥

સંગ સુબંધુ, પુનીત પ્રિયા, મનો ધર્મુ ક્રિયા ધરિ દેહ સુહાઈ ।
રાજિવલોચન રામુ ચલે તજિ બાપકો રાજુ બટાઉ કીં નાઈ ॥

કાગર કીર જ્યોં ભૂષન-ચીર સરીરુ લસ્યો તજિ નીરુ જ્યોં કાઈ ।
માતુ-પિતા પ્રિય લોગ સબૈ સનમાનિ સુભાયૈં સનેહ સગાઈ ॥

સંગ સુભામિનિ, ભાઈ ભલો, દિન દ્વૈ જનુ ઔઘ હુતે પહુનાઈ ।
રાજિવલોચન રામુ ચલે તજિ બાપકો રાજુ બટાઉ કીં નાઈ ॥

૧૩

સિથિલ સનેહ કહે કૌસિલા સુમિત્રાજૂ સૌં,
મૈં ન લખી સૌતિ, સખી ! ભગિની જ્યોં સેઈ હૈ ।

કહે મોહિ મૈયા, કહૌં-મૈં ન મૈયા, ભરતકી,
બલૈયા લેહૌં ભૈયા, તેરી મૈયા કેકેઈ હૈ ॥

તુલસી સરલ ભાયૈં રઘુરાયૈં માય માની,
કાય-મન-બાનીહૂં ન જાની કે મતેઈ હૈ ।
બામ બિધિ મેરો સુખુ સિરિસ-સુમન-સમ,
તાકો છલ-છુરી કોહ-કુલિસ લૈ ટેઈ હૈ ॥

કીજૈ કહા, જીજી જૂ! સુમિત્રા પરિ પાયૈં કહે,
તુલસી સહાવૈ બિધિ, સોઈ સહિયતુ હૈ
રાવરો સુભાગી રામજન્મ હી તેં જાનિયત,
ભરતકી માતુ કો કિ ઐસો ચહિયતુ હૈ ॥

जल राजघर, ब्यालि आल राजघर मालुँ
 राज-पूतु पाअेलुँ न सुणु लडियतु डै।
 डेल सुधागेल, तालि मृगळुँ मलीन डियो,
 तालू पर बालु बिनु राडु गडियतु डै ॥

१४

गुडका पाडप्रक्षालन

नाम अजामिल-से भल कोटि अपार नदीं भव बूढत काढे ।
 जो सुमिरें गिरि मेरु सिलाकन डोत, अजापुर बारिधि बाढे ॥
 तुलसी जेडि के पद पंकज तें प्रगटी तटिनी, जो डरै अघ गाढे ।
 ते प्रभू या सरिता तरिबे कडुँ मागत नाव करारे है ढाढे ॥
 अेलि घाटतें थोरिक दूरि अडे कटि लौं जलु थाल देभाडलौं जू ।
 परसें पगधूरि तरै तरनी, घरनी घर ड्यो समुझाडलौं जू ॥
 तुलसी अवलंबु न और कछू, लरिका डेलि भाँति जिआडलौंजू ।
 भरु मारिअे मोलि, बिना पग धोअँ लौं नाथ न नाव यढे ाडलौंजू ॥
 रावरे दोषु न पायनको, पगधूरिको भूरि प्रभाड मडा डै ।
 पाडन तें बन-बाडन काठको कोमल डै, जलु भाड रडा डै ।

१५

पावन पाय पभारि डै नाव यढे ाडलौं, आयसु डोत कडा डै ।
 तुलसी सुनि डेवटके बर बैन डँसे प्रभु जानकी ओर डडा डै ॥
 पात भरी सडरी, सकल सुत बारे-बारे,
 डेवटकी जाति, कछु भेद न पढे ाडलौं ।
 सबू परिवारु मेरो थालि लागि, राजा जू,
 लौं दीन बितडीन, डैसें दूसरी गढे ाडलौं ॥
 गौतमकी घरनी ज्यो तरनी तरैगी मेरी,
 प्रभुसोँ निषादु है डै बादु ना बढे ाडलौं ।
 तुलसीके ढस राम, रावरे सोँ सोँथी डडौं,
 बिना पग धोअँ नाथ, नाव ना यढे ाडलौं ॥

જિન્હકો પુનીત બારિ ધારૈં સરપૈ પુરારિ,
ત્રિપથગામિનિ જસુ બેદ કહૈં ગાઇકૈ ।
જિન્હકો જોગીન્દ્ર મુનિબુંદ દેવ દેહ દમિ,
કરત બિબિધ જોગ-જપ મનુ લાઇકૈ ॥

૧૬

તુલસી જિન્હકી ધૂરિ પરસિ અહલ્યા તરી,
ગૌતમ સિધારે ગૃહ ગૌનો સો લેવાઇકૈ ।
તેઇ પાય પાઇકૈ ચઢ઼ાઇ નાવ ધોએ બિનુ,
ખવૈહૌં ન પઠાવની કૈ હૈહૌં ન હંસાઇ કૈ ॥
પ્રભુરુખ પાઇ કૈ, બોલાઇ બાલક ઘરનિહિ,
બંદિ કૈ ચરન ચહૂં દિસિ બૈઠે ઘેરિ-ઘેરિ ।
છોટો-સો કઠૌતા ભરિ આનિ પાની ગંગાજૂકો,
ધોઇ પાય પીઅત પુનીત બારિ ફેરિ-ફેરિ ॥

તુલસી સરાહૈં તાકો ભાગુ, સાનુરાગ સુર
બરષૈં સુમન, જય-જય કહૈં ટેરિ ટેરિ ।
બિબિધ સનેહ-સાની બાની અસયાની સુનિ,
હંસૈ રાઘૌ જાનકી-લખન તન હેરિ-હેરિ ॥

વનકે માર્ગમેં

પુરતેં નિકસી રઘુબીરબધૂ ધરિ ધીર દએ મગમેં ડગ ટ્રૈ ।
ઝલકીં ભરિ ભાલ કર્નીં જલકી, પુટ સૂખિ ગએ મધૂરાધર વૈ ॥

૧૭

ફિરિ બૂઝતિ હૈ, ચલનો અબ કેતિક, પર્નકુટી કરિહૌ કિતે હૈ?
તિયકી લખિ આતુરતા પિયકી અંખિયાં અતિ ચારુ ચલીં જલ ચૈ ॥

જલકો ગએ લક્ષ્મનુ, હૈં લરિકા
પરિખૌ, પિય! છાંહ ઘરીક હૈ ઠાઢ઼ે ।

પોંછિ પસેઉ બચારિ કરૈં,
અરુ પાય પખારિહૌં ભૂભુરિ-ડાઢ઼ે ॥

તુલસી રઘુબીર પ્રિયાશ્રમ જાનિ કૈ

भैठि बिलब लौं कटक काढःे ।
 जानकीं नाडको नेहु लण्यो,
 पुलको तनु, बारि बिलोयन बाढःे ॥
 ढाढःे हें नवदुमडार गछे,
 धनु कँधि धरें, कर सायकु लै ।
 बिकटी भुकुटी, बडःरी अँभियाँ,
 अनमोल कपोलन की छबि है ॥
 तुलसी अस मूरति आनु छिअँ,
 जड! डारु धौं प्रान निछावरि डै ।

१८

श्रम सीकर साँवरि देख लसै,
 मनो रासि मछा तम तारकमै ॥
 जलजनयन, जलजानन जटा है सिर,
 जौबन-उमंग अंग उदित उदार है
 साँवरि-गोरेंके बीच भामिनी सुदामिनी-सी,
 मुनिपट धारै, उर हूलनिके डार है ॥
 करनि सरासन सिलीमुष, निषंग कटि,
 अति डी अनूप काडू भूपडे कुमार है ।
 तुलसी बिलोकि डै तिलोकके तिलक तीनि
 रछे नरनारि ज्यो चितेरे चित्रसार है ॥
 आगें सोहै साँवरि कुँवरु गोरि पाछे-पाछे,
 आछे मुनिबेष धरें, लाजत अनंग है ।
 भान बिसिषासन, बसन बनडी डे कटि
 कसे है बनाछ, नीके राजत निषंग है ॥

१९

साथ निसिनाथमुषी पाथनाथनंदिनी-सी,
 तुलसी बिलोकेँ चितु लाछ वेत संग है ।
 आनन्द उमंग मन, जौबन-उमंग तन,
 रुपकी उमंग उमगत अंग -अंग है ॥

સુન્દર બદન, સરસીરુહ સુહાએ નૈન,
 મંજુલ પ્રસૂન માર્થે મુકુટ જટનિ કે ।
 અંસનિ સરાસન,લસત સુચિ સર કર,
 તૂન કટિ મુનિપટ લૂટક પટનિ કે ॥
 નારિ સુકુમારિ સંગ, જાકે અંગ ઉબટિ કે,
 બિધિ બિરચૈં બરૂથ બિદ્યુતછટનિ કે ।
 ગોરેકો બરનુ દેખેં સોનો ન સલોનો લાગે,
 સાંવરે બિલોકેં ગર્ભ ઘટત ઘટનિ કે ॥
 બલકલ-બસન, ધનુ-બાન પાનિ, તૂન કટિ,
 રૂપકે નિધાન ઘન-દામિની-બરન હૈં ।
 તુલસી સુતીય સંગ ,સહજ સુહાએ અંગ,
 નવલ કૈવલહૂ તેં કોમલ ચરન હૈં ॥

૨૦

ઔરૈ સો બસંતુ, ઔર રતિ, ઔરૈ રતિપતિ,
 મૂરતિ બિલોકેં તન-મનકે હરન હૈં ।
 તાપસ બેષૈ બનાઇ પથિક પથેં સુહાઇ,
 ચલે લોકલોચનનિ સુકલ કરન હૈં ॥
 બનિતા બની સ્યામલ ગૌરકે બીચ,
 બિલોકહુ, રી સખિ! મોહિ-સી હૈ ।
 મગજોગુ ન કોમલ, ક્યોં ચલિહૈ,
 સકુચાતિ મહી પદપંકજ છૈૈ ॥
 તુલસી સુનિ ગ્રામબધૂ બિથકીં,
 પુલકીં તન, ઔ ચલે લોચન ચૈ ।
 સબ ભાંતિ મનોહર મોહનરૂપ
 અનૂપ હૈં ભૂપકે બાલક દ્વૈ ॥

સાંવરે-ગોરે સલોને સુભાર્ય, મનોહરતાં જિતિ મૈનુ લિયો હૈ ।
 બાન-કમાન, નિષંગ કર્સેં, સિર સોહૈં જટા, મુનિબેષ કિચો હૈ ॥

૨૧

संग लिअँ बिधुबैनी बधू, रतिको जेहि रथक रुपु दियो है ।
 पायन तौ पनहीं न, पयादेंहि क्योँ यल्लिँ, सकुयात छियो है ॥
 रानी मैँ जानी अयानी मडा, पबि-पाहनडू तें कठोर छियो है ।
 राजहुँ काजु अकाजु न जान्यो, कळ्यो तियको जेहिं कान डियो है ॥
 औसी मनोडर मूरति अ, बिछुरेँ कैसे प्रीतम लोगु जियो है ।
 आँभिनमें सभि! राभिबे जोगु, धनँ किमि डै बनबासु दियो है ॥
 सीस जटा, उर- बाहु बिसाल, बिलोचन लाल, तिरीछी सी भौडैँ ।
 तून सरासन-बान धरें तुलसी बन-मारगमें सुठि सोडैँ ॥
 सादर बारहिं बार सुभायँ चितै तुम्ह त्यों डमरो, मनु मोडैँ ।
 पूँछत ग्रामबधू सिय सौँ, कडौ, साँवरे-से सभि! रावरे को डैँ ॥
 सुनि सुंदर बैन सुधारस-साने सयानी डैँ जानकी जानी लली ।
 तिरछे करि नैन, दै सैन तिन्हँ समुजाठ कछू मुसुकाठ यली ॥

२२

तुलसी तेहि औसर सोडैँ सबै अवलोकति लोचनलाहु अली ।
 अनुराग-तःागमें भानु उटैँ बिगसी मनो मंजुल कंजकलीं
 धरि धीर कडैँ, यलु, दैभिअ जाठ, जडौँ सजनी! रजनी रडिडैँ ।
 कडिडैँ जगु पोच, न सोचु कछू, कलु लोचन आपन तौ लडिडैँ
 सुभु पाठडैँ कान सुनेँ बतियाँ कल, आपुसमें कछु पै कडिडैँ ।
 तुलसी अति प्रेम लगीं पलकैँ, पुलकीं लभी रामु डिअे मडि डैँ ॥
 पद कोमल, स्यामल-गौर कलेवर राजत कोटि मनोज लजाअँ ।
 कर बान-सरासन, सीस जटा, सरसीरुड-लोचन सोन सुडाअँ ॥
 जिन्हु देभे सपी! सतिभायडु तें तुलसी तिन्हु तौ मन हेरि न पाअे ।
 अेहिं मारग आजु डिसोर बधू बिधुबैनी समेत सुभायँ सिधाअे ॥

२३

मुभपंकज, कंजबिलोचन मंजु, मनिज-सरासन-सी बनी भौडैँ ।
 कमनीय कलेवर कोमल स्यामल-गौर डिसोर, जटा सिर सोडैँ ॥
 तुलसी कटि तून, धरें धनु बान, अयानक द्दिष्टि परी तिरछीडैँ ।

કેહિ ભાંતિ કહોં સજની! તોહિ સોં મૃદુ મૂરતિ દ્વૈ નિવસીં મન મોહૈં ॥

વનમેં

પ્રેમ સોં પીછેં તિરીછેં પ્રયાહિ ચિતૈ ચિતુ દૈ ચલે લૈ ચિતુ ચોરૈં ।

સ્થામ સરીર પસેઉ લસૈ હુલસૈ 'તુલસી' છબિ સો મન મોરૈં ॥

લોચન લોલ, વલૈ ભુકુટી કલ કામ કમાનહુ સો તુનુ તોરૈં ।

રાજત રામુ કુરંગકે સંગ નિષંગુ કસે ધનુસોં સરુ જોરૈં ॥

સર ચારિક ચારુ બનાઇ કસેં કટિ, પાનિ સરાસનુ સાયકુ લૈ ।

બન ખેલત રામુ ફિરૈં મૃગયા, 'તુલસી' છબિ સો બરનૈ કિમિ કૈ ॥

અવલોકિ અલૌકિક રૂપુ મૃગીં મૃગ ચૌકિ ચકૈં, ચતવૈં ચિતુ દૈ ।

ન ડગૈં, ન ભગૈં જિયૈં જાનિ સિલીમુખ પંચ ધરૈં રતિ નાયકુ હૈ ॥

ર૪

બિધિકે બાસી ઉદાસી તપી બ્રતધારી મહા બિનુ નારિ દુખારે ।

ગૌતમતીય તરી 'તુલસી' સો કથા સુનિ ભે મુનિબુંદ સુખારે ॥

હૈહૈં સિલા સબ ચંદમુખીં પરસેં પદ મંજુલ કંજ તિહારે ।

કીન્હી ભલી રઘુનાયકજુ! કરુના કરિ કાનનકો પગુ ધારે ॥

(ઇતિ અયોધ્યાકાણ્ડ)

અરણ્યકાણ્ડ

મારીચાનુધાવન

પંચવટીં બર પર્નકુટી તર બૈઠે હૈં રામુ સુભાર્યૈં સુહાએ ।

સોહૈ પ્રિયા, પ્રિય બંધુ લસૈ, 'તુલસી' સબ અંગ ધને છબિ છાએ ॥

દેખિ મૃગા મૃગનેની કહે પ્રિય બૈન, તે પ્રીતમકે મન ભાએ ।

હેમકુરંગકે સંગ સરાસનુ સાયકુ લૈ રઘુનાયકુ ધાએ ॥

(ઇતિ અરણ્યકાણ્ડ)

ર૫

કિષ્કિન્ધાકાણ્ડ

समुद्रोत्प्लङ्घन

जब अङ्गदादिनकी मति-गति मंद भई,
 पवनके पूतको न कूटिबेको पलु गो ।
 साडसी है सैलपर सडसा सकेलि आठ,
 शितवत यहुँ ओर, औरनि को कलु गो ॥

'तुलसी' रसातलको निकसि सविलु आयो,
 कोलु कलमल्यो, अछि-कमठको बलु गो ।
 यारिहुँ यरनके थपेट थपैँ थिपिटि गो,
 उचकें उचकि यारि अंगुल अचलु गो ॥

(धति किष्किन्धाकाण्ड)

रङ्क

सुन्दरकाण्ड

अशोकवन

बासव-बरुन बिधि-जनतेँ सुडावनो,
 दसाननको डाननु बसंतको सिंगारु सो ।
 समय पुराने पात परत, डरत भातु,
 पालत लालत रति-मारको बिडारु सो ॥

देषेँ बर बापिका तडःाग बागको बनाउ,
 रागबस भो बिरागी पवनकुमारु सो ।
 सीयकी दसा बिलोधि बिटप असोक तर,
 'तुलसी' बिलोक्यो सो तिलोक-सोक-सारु सो ॥

माली मेघमाल, बनपाल बिकराल भट,
 नीकें सब काल सीर्यैँ सुधासार नीरके ।
 मेघनाद तेँ द्रुवारो, प्रान तेँ पियारो बागु,
 अति अनुरागु जिथँ जातुधान धीर केँ ॥

'तुलसी' सो जानि-सुनि, सीयको दरसु पाठ,
 पैठो बाटिकाँ बजाठ बल रघुबीर केँ ।

બિદ્યમાન દેખત દસાનનકો કાનનુ સો
તહસ-નહસ કિયો સાહસી સમીર કે ॥

૨૭

લંકાદહન

બસન બટોરિ બોરિ-બોરિ તેલ તમીચર,
ખોરિ- ખોરિ ઘાઇ આઇ બાંધત લંગૂર હૈં ।
તૈસો કપિ કૌતુકી દેરાત ઢીલે ગાત કે-કે,
લાતકે અઘાત સહૈ, જીમેં કહૈ, ફૂર હૈં ॥

બાલ કિલકારી કે-કે, તારી દૈ-દૈ ગારી દેત,
પાછેં લાગે, બાજત નિસાન ઢોલ તૂર હૈં ।
બાલધી બઢ઼ન લાગી, ઠૌર- ઠૌર દીન્હી આગી,
બિંધિકી દવારિ કેધૌં કોટિસત સૂર હૈં ॥

લાઇ- લાઇ આગિ ભાગે બાલજાલ જહાં તહાં,
લઘુ હૈ નિબુક ગિરિ મેરુતેં બિસાલ ભો ।
કૌતુકી કપીસુ કૂદિ કનક-કંગૂરાં ચઢ્યો,
રાવન-ભવન ચઢ઼િ ઠાઢ઼ો તેહિ કાલ ભો ॥

'તુલસી' વિરાજ્યો બ્યોમ બાલધી પસારિ ભારી,
દેખેં હહરાત ભટ, કાલુ સો કરાલ ભો ।

૨૮

તેજકો નિધાનુ માનો કોટિક ફૃસાનુ-ભાનુ,
નખ બિકરાલ, મુખુ તેસો રિસ લાલ ભો ॥

૨૮

બાલધી બિસાલ બિકરાલ, જવાલજાલ માનો
લંક લીલિબેકો કાલ રસના પસારી હૈ ।
કૈધૌં બ્યોમબીથિકા ભરે હૈં ભૂરિ ધૂમકેતુ,
બીરરસ બીર તરવારિ સો ઉઘારી હૈ ॥

'તુલસી' સુરેસ-ચાપુ, કેધૌં દામિનિ-કલાપુ,
કૈધૌં ચલી મેરુ તેં ફૃસાનુ-સરિ ભારી હૈ ।
દેખેં જાતુધાન-જાતુધાનીં અકુલાની કહૈં,

काननु उजार् यो, अब नगरु प्रजारिडै ॥
 जहाँ-तहाँ बुबुक बिलोकि बुबुकारी देत,
 जरत निकेत, धावौ, धावौ लागी आगि रे ।
 कहाँ तातु-मातु, भ्रात-भगिनी, भामिनी-भाभी,
 ढोढा छोटे छोडरा अभागे भौंरे भागि रे ॥

२८

ढाथी छोरी, घोरा छोरी, मछिष-भृषभ छोरी,
 छोरी छोरी, सो वैसो जगावै, जागि, जागि रे ।
 'तुलसी' बिलोकि अकुलानी जातुधानीं कडै,
 बार-बार कड्यौं, पिय! कपिसौं न लागि रे ॥

देभि जवालाजालु, डाडाकारु दसकंध सुनि,
 कड्यो, धरो, धरो, धाखे भीर बलवान् छै ।
 लिअँ सूल-सेल, पास-परिध, प्रयंड दंड,
 भाजन सनीर, धीर धरें धनु-भान् छै ॥

'तुलसी' समिध सौँज, लंक जग्यकुंडु लभि,
 जातुधानपुंगीकुल जव तिल धान् छै ।

स्रवा सो लँगूल, बलमूल प्रतिडूल छभि,
 स्वाडा मडा डाँकि डाँकि डुनै अनुमान् छै ॥

गाजयो कपि गाज जयौं, बिराजयो जवालजालजुत,
 भाजे भीर धीर, अकुलाछ उठ्यो रावनो ।
 धावौ, धावौ, धरौ, सुनि धाखे जातुधान धारि,
 बारिधारा उलटै जलदु जौन सावनो ॥

३०

लपट- ञपट ञडराने, छडराने भात,
 भडराने भट, पर् यो प्रबल परावनो ।
 ढकनि ढकेलि, पेलि सखिव यले वै ठेलि,
 नाथ! न यवैगो बलु, अनलु भयावनो ॥
 बडःो बिकराल भेषु देभि, सुनि सिंधनादु,

ઉઠ્યો મેઘનાદુ, સબિષાદ કહે રાવનો ।
 બેગ જિત્યો મારુતુ, પ્રતાપ મારતંડ કોટિ,
 કાલભી કરાલતાં, બડાઈ જિત્યો બાવનો ॥
 'તુલસી' સયાને જાતુધાન પછિતાને કહેં,
 જાકો ઐસો દૂતુ, સો તો સાહેબુ અબૈ આવનો ।
 કાહેકો કુસલ રોષે રામ બામદેવહૂ કી,
 બિષમ બલીસોં બાદિ બૈરકો બઢાવનો ॥

પાની! પાની! પાની! સબ રાનિ અકુલાની કહેં,
 જાતિ હૈં પરાની, ગતિ જાની ગજયાલિ હૈ ।

૩૧

બસન બિસારૈં, મનિભૂષન સંભારત ન,
 આનન સુખાને, કહેં, ક્યોંહૂ કોભી પાલિહૈ ॥
 'તુલસી' મંદોવૈ મીજિ હાથ, ધુનિ માથ કહે,
 કાહૂં કાન કિયો ન, મૈં કહ્યો કેતો કાલિ હૈ ।
 બાપુરૈં બિભીષન પુકારિ બાર-બાર કહ્યો,
 બાનરુ બડાઈ બલાઇ ઘને ઘર ઘાલિહૈ ॥
 કાનનુ ઉજાર્ યો તો ઉજાર્ યો, ન બિગાર્ યો કછુ,
 બાનરુ બેચારો બાંધિ આન્યો હઠિ હારસોં ।
 નિપટ નિડર દેખિ કાહૂ ન લખ્યો બિસેષિ ,
 દીન્હો ના છડાઈ કહિ કુલકે કુઠારસોં ॥
 છોટે ઔ બડાઈ મેરે પૂતભી અનેરે સબ,
 સાંપનિ સોં ખેલૈં, મેલૈં ગરે છુરાધાર સોં ।
 'તુલસી' મંદોવૈ રોઇ-રોઇ કે બિગોવે આપુ,
 બાર-બાર કહ્યો મૈં પુકારિ દાઢાઈ જારસોં ॥

૩૨

રાનીં અકુલાની સબ ડાઢાઈ પરાની જાહિં,
 સકૈં ન બિલોકિ બેષુ કેસરીકુમારકો ।
 મીજિ-મીજિ હાથ, ધુનૈ માથ દસમાથ-તિય,
 " તુલસી' તિલૌ ન ભયો બાહેર અગારકો ॥

सभु असबाबु डाढो, मै न काढो, तै न काढो,
जियकी परी, सँभारै सडन-भँडार को।

भीजति मँदोवै सभिषाद देषि मेघनादु,
बयो लुनियत सब याडी दाढो जीजरको ॥

रावन की रानी बिलम्बानी कडे जातुधानी,
डाडा! कोळि कडे बीसबाहु दसमाथसो।

काडे मेघनाद! काडे,काडे रे मडोदर! तू
धीरजु न देत, लाठ लेत क्यो न डायसो ॥

काडे अतिकाय! काडे, काडे रे अकंपन!
अभागे तीय त्यागे भोडो भागे जात साथ सो।

'तुलसी' बढोाँठ बादि सालते बिसाल बाडै,
याडी बल बालिसो बिरोधु रघुनाथसो ॥

33

डाट-भाट,कोट-कोट, अटनि, अगार,पौरि,
भोरि-भोरि दौरि-दौरि दीन्डी अति आगि डै।

आरत पुकारत, सँभारत न कोळि काडू,
ब्याडुल जहाँ सो तहाँ लोक यले भागि डै

बालधी डिरावै, बार-बार जडरावै, जरै
भुँदिया-सी लंक पघिलाठ पाग पागिडै।

'तुलसी' बिलोकि अकुलानी जातुधानी कडै,
चित्रडू के कपि सो निसायरु न लागिडै ॥

लगी, लागी आगि, भागि-भागि यले जहाँ -जहाँ,
धीयको न माय, बाप पूत न सँभारडी।

छूटे बार,बसन उघारे, धूम-धुंध अंध,
कडै बार-भूढो 'भारि',भारि' बार बारडी ॥

डय छिडिनात, भागे जात घडरात गज,
भारी भीर डेलि-पेलि शैदि-भौँदि डारडी।

नाम,वै चिलात, बिललात, अकुलात अति,
'तात तात! तौंसिअत, जौंसिअत, जारडी ॥

34

લપટ કરાલ જ્વાલજાલમાલ દહૂં દિસિ,
 ધૂમ અકુલાને, પહિયાને કૌન કાહિ રે ।
 પાનીકો લલાત બિલલાત, જરે ગાત જાત
 પરે પાઇમાલ જાત 'ભ્રાત! તૂં નિબાહિ રે ॥

પ્રિયા તૂં પરાહિ, નાથ! નાથ! તૂં પરાહિ, બાપ !
 બાપ તૂં પરાહિ, પૂત! પૂત! તૂં પરાહિ રે' ॥

'તુલસી' બિલોકી લોગ વ્યાકુલ બેહાલ કહૈ,
 લેહિ દસસીસ અબ બીસ ચખ ચાહિ રે ॥

બીથિકા-બજાર પ્રતિ, અટનિ અગાર પ્રતિ,
 પવરિ-પગાર પ્રતિ બાનરુ બિલોકિએ ।
 અધ-ઊર્ધ્વ બાનર, બિદસિ-દિસિ બાનરુ હૈ,
 માનો રહ્યો હૈ ભરિ બાનરુ તિલોકિએ ॥

મૂંદૈ આંખિ હિયમે, ઉધારે આંખિ આગે ઠાઢ્ો,
 ધાઇ જાઇ જહાં-તહાં, ઔર કોઊ કોકિએ ।
 લેહુ, અબ લેહુ તબ કોઊ ન સિખાબો માનો,
 સોઇ સતરાઇ જાઇ જાહિ-જાહિ રોકિએ ॥

૩૫

એક કરૈ ધૌંજ, એક કહૈ, કાઢૌ સૌંજ, એક
 ઔંજિ, પાની પીકૈ કહૈ, બનત ન આવનનો ।
 એક પરે ગાઢ્ો એક ડાઢ્ોત હી કાઢ્ો, એક
 દેખત હૈ ઠાઢ્ો, કહૈ, પાવકુ ભયાવનો ॥

'તુલસી' કહત એક 'નીકૈ હાથ લાએ કપિ,
 અજહૂં ન છાડ્ો બાલુ ગાલકો બજાવનો' ।
 'ધાઓ રે, બુઝાઓ રે', કિ બાવરે હૌ રાવરે, યા
 ઔરૈ આગિ લાગી ન બુઝાવૈ સિંધુ સાવનો' ॥

કોડપિ દસકંઠ તબ પ્રલય પયોદ બોલે,
 રાવન-રજાઇ ધાએ આઇ જૂથ જોરિ કૈ ।
 કહ્યો લંકપતિ લંક બરત, બુતાઓ બેગિ,

आनरु बडाछ मारौ मडाबीर बोरि डै ॥

'भले नाथ!' नाछ माथ यले पाथप्रदनाथ,
 बरषैँ मुसलधार बार-बार धोरि डै ।
 जुवनतेँ जागी आगी, थपरि यौगुनी लागी
 'तुलसी' लभरि मेघ भागे मुष्णु मोरि डै

३६

छडाँ जवाल जरे जात, छडाँ गलानि गरे गात,
 सूपे सङ्कयात सब छडत पुकार डै ॥

'जुग षट भानु टेपे प्रलयकृसानु टेपे,
 सेष-मुष्ण-अनल बिलोडे बार-बार डै ॥

'तुलसी'सुन्यो न कान सलिलु सर्पी-समान,
 अति अथिरिजु कियो केसरीकुमार डै ।
 बारिद बयन सुनि धुने सीस सथिवन्ड,
 कडैँ दससीस! 'छस-आमता-बिकार डै'
 'पावकु, पवनु, पानी, भानु, छिमवानु, जमु,
 कालु, लोकपाल मेरे उर डावाँडोल डै ।
 साडेभु मडेसु सदा संकित रमेसु मोडिं
 मडातप साडस बिरंथि लीन्डे मोल डै ॥

'तुलसी' तिलोड आजु दूजो न बिराजै राजु,
 बाजे-बाजे राजनिके बेटा-बेटी ओल डै ।
 को डै छस नामको, जो आम छेत मोडूसे को,
 मालवान! रावरेके आवरे-से ओल डै ॥

३७

भूमि भूमिपाल, ब्यालपालक पताल, नाक-
 पाल, लोकपाल जेते, सुभट-समाजु डै ।
 कडैँ मालवान, जातुधानपति ! रावरे को
 मनडूँ अकाजु आनै, औसो कौन आजु डै ॥
 रामकोडु पावकु, समीरु सिय-स्वासु, कीसु,
 छस-आमता बिलोडु, आनरको ब्याजु डै ।

જારત પચારિ ફેરિ-ફેરિ સો નિસંક લંક,
જહાં બાંકો બીરુ તોસો સૂર-સિરતાજુ હૈ ॥

પાન-પકવાન બિધિ નાના કે, સંધાનો, સીધો,
બિબિધ બિધાન ધાન બરત બખારહીં ।
કનકકિરીટ કોટિ પલંગ, પેટારે, પીઠ
કાઢંત કહાર સબ જરે ભરે ભારહીં ॥

પ્રબલ અનલ બાઢંે જહાં કાઢંે તહાં ડાઢંે,
ઝપટ-લપટ બરે ભવન-ભંડારહીં ।

૩૮

'તુલસિ' અગારુ ન પગારુ ન બજારુ બચ્યો,
હાથી હથસાર જરે ઘોરે ઘોરસારહીં ॥

હાટ-બાટ હાટકુ પિઘલિ ચલો ઘી-સો ઘનો,
કનક-કરાહી લંક તલકૃતિ તાયસોં ॥

નાનાપકવાન જાતુધાન બલવાન સબ
પાગિ પાગિ ઢેરી કીનહી ભલીભાંતિ ભાયસોં ॥

પાહુને ફસાનુ પવમાનસોં પરોસો, હનુમાન
સનમાનિ કે જેવાએ ચિત-ચાયસોં ।
'તુલસી' નિહારિ અરિનારિ દૈ-દૈ ગારિ કહૈ
બાવરેં સુરારિ બૈરુ કીનહી રામરાયસોં ॥

રાવન સો રાજરોગુ બાઢંંત બિરાટ-ઉર,
દિનુ-દિનુ બિકલ, સકલ સુખ શંક સો ।
નાના ઉપચાર કરિ હારે સુર, સિધ્ધ, મુનિ,
હોત ન બિસોક, ઐત પાવૈ ન મનાક સો ॥

રામકી રજાઈતેં રસાઈની સમીરસૂનુ
ઉતરિ પયોધિ પાર સોધિ સરવાક સો ।

૩૯

જાતુધાન-બુટ પુટપાક લંક-જાતરૂપ-
રતન જતન જારિ કિયો હૈ મૂગાંક-સો ॥

सीताञ्जसे बिदाई

जारि-बारि, डै बिधूम, बारिधि बुताई लूम,
 नाई माथो पगनि, भो ठाढ़ो कर जोरि डै ।
 मातु! कृपा कीजे, सखिदानि दीजे, सुनि सीय
 दीन्डी है असीस यारु यूडामनि छोरि डै ॥

कडा कडौं तात! दैभे जात जयौं बिडात दिन,
 अडौं अवलंब डी, सो यले तुम्ह तोरि डै ।
 'तुलसी' सनीर नैन, नेहसो सिथिल बैन,
 बिकल बिलोडि कपि कडत निछोरि डै ॥

'दिवस छ-सात जात जानिबे न, मातु! धरु
 धीर, अरि-अंतकी अवधि रलि थोरि डै ।

४०

बारिधि बँधाई सेतु अँडैँ भानुकुलकेतु
 सानुज कुसल कपिकटकु अटोरि डै ॥
 अयन बिनीत कलि, सीताको प्रबोधु करि,
 'तुलसी' त्रिकूट यढःि कडत उडोरि डै ।
 जै जै जानकीस दससीस-करि-डेसरी'
 कपीसु कूधो भात-घात उदधि डलोरि डै ॥
 साडसी समीरसूनु नीरनिधि लधि लधि
 लंक सिधपीडु निसि जागो है मसानु सो ।
 'तुलसी' बिलोडि मडासाडसु प्रसएन भई
 दैबी सीय-सारिभी, दियो है अरदानु सो ॥
 भाटिका उजारि, अछधारि मारि, जारि गढःु,
 भानुकुलभानुको प्रतापभानु-भानु-सो ।
 करत बिसोक लोक-कोकनद, डोक कपि,
 कडै जाभवंत, आयो, आयो डनुमान सो ॥

४१

गगन निछारि, डिलकारी भारी सुनि,

હનુમાન પહિયાનિ ભયે સાનંદ સચેત હૈ
 બૂડંત જહાજ બચ્યો પથિકસમાજુ, માનો
 આજુ જાએ જાનિ સબ અંકમાલ દેત હૈ ॥

જૈ જૈ જાનકીસ, જૈ જૈ લખન-કપીસ' કહિ,
 કૂદૈ કપિ કૌતુકી નટત રેત- રેત હૈ ।
 અંગદુ મયંદુ નલુ નીલ બલસીલ મહા
 બાલધી ફિરાવૈ, મુખ નાના ગતિ લેત હૈ ॥

આયો હનુમાનુ, પ્રાનહેતુ અંકમાલ દેત,
 લેત પગધૂરિ એક, ચૂમત લંગૂલ હૈ ।
 એક બૂઝૈ બાર-બાર સીય-સમાચાર, કહૈ
 પવનકુમારુ, ભો બિગતશ્રમ-સૂલ હૈ ॥

એક ભૂખે જાનિ, આગેં આનૈં કંદ-મૂલ-ફલ,
 એક પૂજૈ બાહુ બલમૂલ તોરિ ફૂલ હૈ ।
 એક કહૈ 'તુલસી' સકલ સિધિ તાકેં, જાકેં
 કૃપા-પાથનાત સીતાનાથુ સાનુકૂલ હૈ ॥

૪૨

સીયકો સનેહુ, સીલુ, કથા તથા લંકાકી
 કહત ચલે ચાયસોં, સિરાનો પથુ છનમેં ।
 કહ્યો જુબરાજ બોલિ બાનરસમાજુ, આજુ
 ખાહુ ફલ, સુનિ પેલિ પૈઠે મધુબનમેં ।
 મારે બાગવાન, તે પુકારત દેવાન ગે,
 ' ઉજારે બાગ અંગદ' દેખાએ ઘાય તનમેં ।
 કહૈ કપિરાજુ, કરિ કાજુ આએ કીસ, તુલ-
 સીસકી સપથ કહામોદુ મેરે મનમેં ॥

ભગવાન્ રામકી ઉદારતા
 નગરુ કુબેરકો સુમેરુકી બરાબરી ,
 બિરંચિ-બુધ્ધિકો બિલાસુ લંક નિરમાન ભો ।
 ઈસહિ ચઢઃાઇ સીસ બીસબાહુ બીર તહાં,
 રાવનુ સો રાજા રજ-તેજકો નિધાનુ ભો ॥

'તુલસી' તિલોકકી સમૃદ્ધિ, સૌજ, સંપદા

सकेलि चाडि राप्पी, रासि, जौगरु जडानु भो ।
 तीसरें उपास बनभास सिंधु पास सो
 समाजु मलाराजजू को अेक दिन दानु भो
 (छति सुन्दरकाण्ड)

लंकाकाण्ड

राक्षसोंकी चिन्ता

बड्े बिकराल बालु-बानर बिसाल बड्े,
 'तुलसी' बड्े पडार लै पयोधि तोपिहैं ।
 प्रबल प्रचंड बरिबंड बाहुदंड भंडि
 मंडि मेदिनीको मंडलीक-लीक लोपिहैं ॥

लंकदाहु टेषें न उछाहु रख्यो काहुन को,
 कहुैं सब सखिव पुकारि पाँव रोपिहैं ।
 भाँचिहैं न पाछैं तिपुरारिहु मुरारिहु डे,
 को डे रन रारिको जौ कोसलेस कोपिहैं ॥

४४

त्रिजटाका आश्वासन

त्रिजटा कलति बार-बार तुलसीस्वरीसों,
 'राधौ बान अेकडीं समुद्र सातौ सोषिहैं ।
 सकुल सँघारि जतुधान-धारि जम्बुकादि,
 जोगिनी-जमाति कालिकाकलाप तोषिहैं ॥
 राजु टे नेवाजिहैं बजध डै बिभीषनै,
 बजैगे ब्योम बाजने बिबुध प्रेम पोषिहैं ॥
 कौन दसकंधु, कौन मेघनादु बापुरो,
 को कुंभकर्नु कीटु, जब रामु रन रोषिहैं ॥

बिनय-सनेह सों कलति सीय त्रिजटासों,
 पाअे कछु समाचार आरजसुवनडे ।
 पाअे जू, भँधायो सेतु उतरै भानुकुलकेतु,

આએ દેખિ-દેખિ દૂત દારુન દુવનકે ॥

બદન મલીન, બલહીન, દીન દેખિ, માનો

મિટૈ ઘટૈ તમીચર-તિમિર ભુવનકે ।

લોકપતિ-કોક-સોક મૂંદ કપિ-કોકનદ,

દંડ દ્વૈ રહે હૈં રઘુ-આદિતિ-ઉવનકે ॥

૪૫

ઝૂલના

સુભુજુ મારીયુ ખરુ ત્રિસરુ દૂષનુ બાલિ,

દલત જેહિં દૂસરો સરુ ન સાંધ્યો ।

આનિ પરબામ બિધિ બામ તેહિ રામસોં,

સકત સંગ્રામુ દસકંધુ કાંધ્યો ॥

સમુજિ તુલસીસ-કપિ-કર્મ ઘર- ઘર ઘૈરુ,

બિકલ સુનિ સકલ પાથોધિ બાંધ્યો ।

બસત ગઢઃ બંક, લંકેસનાયક અછત,

લંક નહિ ખાત કોઉ ભાત રાંધ્યો ॥

'બિસ્વજયી' ભૃગુનાયક-સે બિનુ હાથ ભએ હનિ હાથ હજારી ।

બાતુલ માતુલકી ન સુની સિખ કા 'તુલસી' કપિ લંક ન જારી ॥

અજહૂં તૌ ભલો રઘુનાથ મિલેં, ફિરિ બૂઝહૈ, કો ગજ,કૌન ગજારી ।

કીર્તિ બડઃો, કરતૂતિ બડઃો, જન-બાત બડઃો, સો બડઃોઈ બજારી ॥

૪૬

જબ પાહન ભે બનબાહન-સે ઉતરે બનરા, 'જય રામ' રઢૈં ।

'તુલસી' લિએં સૈલ-સિલા સબ સોહત, ડસાગરુ જયોં બલ બારિ બઢઃૈ ।

કરિ કોપુ કરૈં રઘુબીરકો આયસુ,કૌતુક હીં ગઢઃ કૃદિ ચઢઃૈ ।

ચતુરંગ ચમૂ પલમેં દલિ કૈ રન રાવન-રાઢઃ-સુહાડઃ ગઢઃૈ ॥

બિપુલ બિસાલ બિકરાલ કપિ-ભાલુ, માનો

કાલુ બહુ બેષ ધરેં, ધાએ કિએં કરષા ।

લિએ સિલા-સૈલ, સાલ, તાલ ઔ તમાલ તોરિ

તોપૈં તોચનિધિ, સુરકો સમાજુ હરષા ॥

उगे द्दिगङ्गुजर कमहु कोलु कलमले,
 ओले धराधर धारि, धराधरु धरषा ।
 'तुलसी'तमकि यलै, राघौकी सपथ करै,
 को करै अटक कपिकटक अमरषा ॥

४७

आअे सुकु, सारनु, ओलाअे ते कउन लागे,
 पुलक सरैर सेना करत हृदम डी ।
 'मडाबली बानर बिसाल बालु काल-से
 कराल छै, रछै कडाँ, समाडिगे कडाँ मडी' ॥

छँस्यो दसकंधु रघुनाथको प्रताप सुनि,
 'तुलसी' दुरावे मुष्पु, सूपत सडम डी ।
 रामके बिरोधेँ बुरो बिधि-डरि-डरलू को,
 सबको भलो छै राजा रामके रडम डी ॥

अंगदज्जुका दूतत्व

'आयो! आयो! आयो सोछ बानर बडोरि!'भयो
 सोरु यहुँ ओर लंकाँ आअँ जुबराजकेँ ।
 अेक काढःँ सौँज, अेक धौँज करै, 'कडा छैछै,
 पोच भछ,'मडासोयु सुभटसमाजकेँ ॥

गाजयो कपिराजु रघुराजकी सपथ करि,
 भूँदँ कान जातुधान मानो गाजँ गाजकेँ ।

४८

सडमि सुष्पात भातजातकी सुरति करि,
 लवा जयों लुकात, तुलसी जपेटेँ बाजकेँ ॥

तुलसीस बल रघुबीरजू केँ बालिसुतु
 वाछि न गनत, भात कडत करेरी-सी ।
 बकसीस छसजू की पीस छोट दैषिअत,
 रिस काछेँ लागति, कडत छौँ मैँ तरी-सी ॥

यढःँि गढःँ-मढःँ दृढःँ,कोटकेँ कँगूरै, कोपि

નેકુ ધકા દેહે, ઢૈં ઢેલનકી ઢૈંરી-સી ।

સુનુ દસમાથ !નાથ-ણાતકે હમારે કપિ

હાથ લંકા લાઈહે તૌ રહેગી હથેરી-સી ॥

'દૂષનુ, બિરાધુ, ખરુ, ત્રિસારા, કબંધુ બધે

તાલઊ બિસાલ બેધે, કૌતુક હૈ કાલિકો ।

એકહિ બિસિષ બસ ભયો બીર બાંકુરો સો,

તોહૂ હૈ બિદિત બલુ મહાબલી બાલિકો ॥

૪૯

'તુલસી' કહત હિત માનતો ન નેકુ સંક,

મેરો કહા જૈહે, ફલુ પૈહે તૂ કુચાલિકો ।

બીર-કરિ-કેસરી કુઠારપાનિ માની હારિ,

તેરી કહા ચલી, બિડાં! તોસે ગનૈ ઘાલિ કો ॥

તોસોં કહોં દસકંધર રે, રઘુનાથ બિરોધુ ન કીજિએ બૌરે ।

બાલિ બલી, ખરુ, દૂષન ઔર અનેક ગિરે જે-જે ભીતિમેં દૌરે ॥

ઐસિઅ હાલ ભઈ તોહિ ધોં, ન તુ લૈ મિલુ સીય ચહે સુખુ જૌ રે ।

રામકેં રોષ ન રાખિ સકેં તુલસી બિધિ, શ્રીપતિ, સંકરુ સૌ રે ॥

તૂં રજનીચરનાથ મહા, રઘુનાથકે સેવકકો જનુ હોં હોં ।

બલવાન હૈ સ્વાનુ ગલોં અપનોં, તોહિ લાજ ન ગાલુ બજાવત સૌહોં ।

બીસ ભુજા, દસ સીસ હરોં, ન ડરોં, પ્રભુ-આયસુ ભંગ તે જૌ હોં ।

ખેતમેં કેહરિ જયોં ગજરાજ દલોં દલ, બાલિકો બાલકુ તૌ હોં ॥

૫૦

કોસલરાજકે કાજ હોં આજુ ત્રિકૂટ ઉપારિ, લૈ બારિધિ બોરોં ।

મહાભુજદંડ ઢૈ અંડકટાહ ચપેટકી ચોટ ચટાક દૈ ફોરોં ॥

આયસુ ભંગતે જૌ ન ડરોં, સબ મીજિ સભાસદ શ્રોનિત ઘોરોં ।

બાલિકો બાલકુ જૌ, 'તુલસી' દસહૂ મુખકે રનમેં રદ તોરોં

અતિ કોપસોં રોપ્યો હૈ પાઉ સભાં, સબ લંક સસંકિત, સોરુ મચા ।

તમકે ધનનાદ-સે બીર પ્રચારિ હૈ, હારિ નિસાયર-સૈનુ પચા ॥

ન ટરૈ પગુ મેરુહુ તે ગરુ ભો, સો મનો મહિ સંગ બિરંચિ રચા ।

'તુલસી' સબ સૂર સરાહત હૈ, જગમેં બલસાલિ હૈ બાલિ-બચા ॥

रोप्यो पाउ पैज डै, बियारि रघुबीर बलु
लागे भट समिटि, न नेकु टसकतु डै ॥

तज्यो धीरु-धरनीं, धरनीधर धसकत,
धराधरु धीर भारु सखि न सकतु डै ॥

मडाबली बालिकें दभत कलकति भूमि,
'तुलसी' उछलि सिंधु, मेरु मसकतु डै ।

प१

कमठ कठिन पीठि घट्टा पर् यो मंदरको,
आयो सोछ काम, पै करेजो कसकतु डै ॥

रावण और मन्दोदरी

गूलना

कनकगिरिसुंग यढःि देपि मर्कटकटकु,
बदत मंदोदरी परम बीता ।

सडसभुज-मत्तगजराज-रनकेसरी
परसुधर गर्बु जेछि देपि बीता ॥

दास तुलसी समरसूर कोसलधनी,
प्याल डी बालि बलसालि जुता ।

रे कंत ! तून दंत गछि 'सरन श्रीरामु' कछि,
अजहुँ अछि भाँति वै सौंपु सीता ॥

रे नीच ! मारीयु बियलाछ, उति ताडःका,
भंजि सिवयापु सुपु सभछि दीन्ध्यो ।

सडस दसयारि भल सखित पर-दूषनछि,
पैहै जमधाम, तै तउ न यीन्ध्यो ॥

प२

मै जो कडौं, कंत ! सुनु मंतु भगवंतसों

बिमुभ ह्वै बालि हलु कौन लीन्ध्यो ।

भीस भूज, दस सीस भीस गये तभछि जभ,
छस डे छससों बैरु कीन्ध्यो ॥

બાલિ દલિ, કાલ્હિ જલજન પાષાન કિયે,
કંત ! ભગવંતુ તૈં તઉ ન ચીન્હેં ।
બિપુલ બિકરાલ ભટ ભાલુ-કપિ કાલ -સે,
સંગ તરુ તુંગ ગિરિસુંગ લીન્હેં ॥

આઇગો કોસલાધીસુ તુલસીસ જેહિ
છત્ર મિસ મૌલિ દસ દૂરિ કીન્હેં ।
ઇસ બકસીસ જનિ ખીસ કરુ, ઈસ! સુનુ,
અજહું કુલકુસલ બૈદેહિ દીન્હેં ॥

સૈનકે કપિન કો કો ગનૈ, અબુદે
મહાબલબીર હનુમાન જાની ।
ભૂલિહે દસ દિસા, સીસ પુનિ ડોલિહેં,
કોડપિ રઘુનાથુ જબ બાન તાની ॥

૫૩

બાલિહું ગર્ભુ જિય માહિં ઐસો કિયો,
મારિ દહપટ દિયો જમકી ધાનીં ।
કહતિ મંદોદરી, સુનહિ રાવન! મતો,
બૈગિ લૈ દેહિ બૈદેહિ રાની ॥

ગહનુ ઉજ્જારિ, પુરુ જારિ, સુતુ મારિ તવ,
કુસલ ગો કીસુ બર બૈરિ જાકો ।
દૂસરો દૂતૂ પનુ રોડપિ કોપેઉ સભાં,
ખર્બ કિયો સર્બકો, ગર્ભુ થાકો ॥

દાસુ તુલસી સભય બદત મયનંદિની,
મંદમતિ કંત, સુનુ મંતુ મહાકો ।
તૌલૌ મિલુ બેગિ, નહિ જૌલૌ રન રોષ ભયો
દાસરથિ બીર બિરુદૈત બાંકો ॥

કાનનુ ઉજારિ, અચ્છુ મારિ, ધારિ ધૂરિ કીન્હી,
નગરુ પ્રચાર્ યો, સો બિલોજ્યો બલુ કીસકો ।
તુમ્હેં બિઘમાન જાતુધાનમંડલીમેં કપિ
કોડપિ રોપ્યો પાઉ, સો પ્રભાઉ તુલસીસકો ॥

कंत ! सुनु मंतु कुल-अंतु किअँ अंत डानि,
डातो कीजै डीयतें भरोसो भुज बीसको ।

प४

तौलौं मिलु भोगि जौलौं थापु न थढःायो राम,
रोषि भानु काढयो न दलैया दससीसको ॥

पवनको पूतु दैप्यो दूतु बीर भाँकुरो, जो
भंक गढः लंक-सो ढकाँ ढकेलि ढाडिगो ।
भालि बलसालिको सो काल्हि दायु दलि कोपि,
रोथ्यो पाउ थपरि, थमुको थाउ थाडिगो ॥

सोछ रघुनाथ कपि साथ पाथनाथु भाँधि,
आथो नाथ! भागे तें भिरिदि भेल भाडिगो ।
'तुलसी' गरभु तजि मिलिभेको साजु सजि,
देहि सिय, न तौ पिय! पाछमाल जाडिगो ॥

उदधि अपार उतरत नहिं लागी भार
केसरीकुमारु सो अदंड-कैसो डाँडःिगो
भाटिका उजारि, अखु, रखकनि मारि भट
भारी भारी राउरेके थाउर-से डाँडःिगो ॥

प५

'तुलसी' तिलारें भिधमानु जुभराज आजु
कोडपि पाउ रोपि, सब छुछे कै कै छाँडःिगो ।
कडेकी न लाज, पिय! आजहुँ न पिय आथे भाज,
सलित समाज गढःु राँड-कैसो भाँडःिगो ॥

जाके रोष-दुसल-त्रिदोष-दाल दूरि कीन्हे,
पैअत न छत्री-भोज भोजत भलकमें ।
माडिषमतीको नाथ ! साडसी सडस बाडु ॥
समर-समर्थ नाथ! डेरिअे डलकमें ॥

सलित समाज मडाराज सो जडाजराजु
भूडःि गयो जाके बल-भारिधि-छलकमें ।

ટૂટત પિનાકકેં મનાક બામ રામસે, તે
નાક બિનુ ભએ ભૃગુનાયકુ પલકમેં ॥

૫૬

કીન્હી છોની છત્રી બિનુ છોનિપ-છપનિહાર,
કઠિન કુઠાર પાનિ બીર-બાનિ જાનિ કે ।
પરમ કૃપાલ જો નૃપાલ લોકપાલન પૈ,
જબ ઘનુહાઈ હૈહૈ મન અનુમાનિ કે ॥

નાકમેં પિનાક મિસ બામતા બિલોકિ રામ
રોજ્યો પરલોક લોક ભારી ભ્રમ ભાનિ કે ।
નાઇ દસ માથ મહિ, જોરિ બીસ હાથ, પિય !
મિલિએ પૈ નાથ ! રઘુનાથ પહિયાનિ કે ॥

કહ્યો મતુ માતુલ, બિભીષનહૂં બાર-બાર,
ઑંચરુ પસાર પિયથ પાંચ લૈ-લૈ હૌં પરી ।

બિદિત બિદેહપુર નાથ! ભુગુનાથગતિ,
સમય સયાની કીન્હી જૈસી આઇ ગૌં પરી ।
બાયસ, બિરાધ,ખર,દૂષન, કબંધ, બાલિ,
બૈર રઘુબીરકેં ન પૂરી કાહૂકી પરી ।
કંત બીસ લોચન બિલોકિએ કુમંતકુલુ,
ખ્યાલ લંકા લાઇ કપિ રાંડકી-સી ઝોપરી ॥

૫૭

રામ સોં સામુ કિએં નિતુ હૈ હિતુ, કોમલ કાજ ન કીજિએ ટાંઠે ।
આપનિ સૂઝિ કહૌં,પિય ! બૂઝિએ, ઝૂઝિબે જોગુ ન ઠાહરુ, નાઠે ॥
નાથ! સુની ભૃગુનાથકથા, બલિ બાલિ ગએ ચલિ બાતકે સોંઠે ।
ભાઇ બિભીષનુ જાઇ મિલ્યો, પ્રભુ આઇ પરે સુનિ સાચર કોંઠે ॥
પાલિબેકો કપિ-ભાલુ-ચમૂ જમ કાલ કરાલહુકો પહરી હૈ ।
લંક-સે બંક મહા ગઢઃ દુર્ગમ ઢઃાહિબે-દાહિબેકો કહરી હૈ ॥
તીતર-તોમ તમીચર-સેન સમીરકો સૂનુ બડઃો બહરી હૈ ।
નાથ! ભલો રઘુનાથ મિલેં રજનીચર-સેન હિએં હહરી હૈ ॥

५८

राक्षस-वानर-संग्राम

रोष्यो रन रावनु, बोलाये भीर बानधत,
जानत जे रीति सब संगुग समाजकी ।
यली यतुरंग यमू, यपरि डने निसान,
सेना सराडन जोग रातिथरराजकी ॥

तुलसी बिलोकि कपि-भालु डिलकत
ललकत लभि ज्यों डंगाल पातरी सुनाजकी ।
रामरुप निरभि डरुष्यो डियँ डनूमानु,
मानो जेलवार भोली सीसताज बाजकी ॥

साजि डै सनाड-गजगाड सडिछाड दल,
मडाबली धाये भीर जातुधान धीरडे ।
छडँ भालु-बंदर बिसाल मेरु-मंदर-से ।
लिअे सैल-साल तोरि नीरनिधितीरडे ॥

तुलसी तमकि-ताकि भिरे भारी शुध कुध,
सेनप सराडे निज निज भट भीरडे ।
रुंडनके गुंड गुमि-गुमि गुकरे-से नायें,
समर सुमार सूर मारें रघुभीरडे ॥

५९

तीजे तुरंग कुरंग सुरंगनि साजि यढःे छँटि छैल छबीले ।
भारी गुमान जिन्हें मनमें, कबलूँ न भअे रनमें तन ढीले ॥
तुलसी लभी डै गज डेडरि ज्यों ञपटे, पटके सब सूर सलीले ।
भूमि परे भट भूमि कराडत, डँकि डने डनुमान डठीले ।
सूर सँजोडल साजि सुबाजि, सुसेल धरैं बगमेल यले डैं
भारी भुजा भरी, भारी सररर, बली बिजयी सब भाँति भले डैं ॥
'तुलसी' जिन्ह धाअें धुडै धरनी, धरनीधर धौर धकान डले डैं ।
ते रन-तीकभन लकभन लाभन दानि ज्यों दारिद दानि दले डैं ॥
गडि मंदर बंदर-भालु यले, सो मनो डिनये धन सावनडे ।

'તુલસી' ઉત ઝુંડ પ્રચંડ ઝુંકે, ઝપટૈ ભટ જે સુરદાવનકે ॥
 બિરુદૈત જે ખેત અરે, ન ટરે હઠિ બૈરુ બઢ઼ાવનકે ।
 રન મારિ મચી ઉપરી-ઉપરા ભલે બીર રઘુપ્પતિ રાવનકે ॥

૬૦

સર-તોમર સેલસમૂહ પંવારત,મારત બીર નિસાચરકે ।
 ઇત તે તરુ-તાલ તમાલ ચલે,ખર ખંડ પ્રચંડ મહીધરકે ॥
 'તુલસી' કરિ કેહરિનાદુ ભિરે ભટ, ખગ્ગ ખગે,ખપુઆ ખરકે ।
 નખ-દંતન સો ભુજદંડ બિહંડત, મુંડસો મુંડ પરે ઝરકૈ ॥
 રજનીચર-મત્તગયંદ-ઘટા બિઘટૈ મૃગરાજકે સાજ લરૈ ।
 ઝપટૈ ભટ કોટિ મહી પટકૈ, ગરજૈ, રઘુબીરકી સૌહ કરૈ
 તુલસી ઉત હાંક દસાનનુ દેત, અચેત ભે બીર, કો ધીર ધરૈ ।
 બિરુઝો રન મારુતકો બિરુદૈત, જો કાલહુ કાલસો બૂઝિ પરૈ ॥
 જે રજનીચર બીર બિસાલ, કરાલ બિલોકત કાલ ન ખાએ ।
 તે રન-રોર કપીસાકિસોર બડ઼ે બરજોર પરે ફગ પાયે ॥
 લૂમ લપેટિ, અકાસ નિહારિ કે, હાંકિ હઠી હનુમાન ચલાએ
 સૂખિ ગે ગાત, ચલે નભ જાત, પરે ભ્રમબાત, ન ભૂતલ આએ ॥

૬૧

જો દસસીસુ મહીધર ઈસકો બીસ ભુજા ખુલિ ખેલનિહારો ।
 લોકપ, દિગ્ગજ, દાનવ ,દેવ સબૈ સહમે સુનિ સાહસુ ભારો ॥
 બીર બડ઼ો બિરુદૈત બલી, અજહૂં જગ જાગત જાસુ પંવારો ।
 સો હનુમાન હન્યો મુઠિકાં ગિરિ ગો ગિરિરાજુ જયો ગાજકો મારો ॥
 દુર્ગમ દુર્ગ, પહારતે ભારે, પ્રચંડ મહા ભુજદંડ બને હૈ ।
 લક્ષ્મમે પક્ષર, તિક્ષ્મન તેજ, જે સૂરસમાજમે ગાજ ગને હૈ ॥
 તે બિરુદૈત બલી રનબાંકુરે હાંકિ હઠી હનુમાન હને હૈ ।
 નામુ લૈ રામુ દેખાવત બંધુકો ઘૂમત ઘાયલ ઘાય ધને હૈ ॥
 હાથિન સો હાથી મારે, ઘોરેસો સંઘારે ઘોરે,
 રથનિ સો રથ બિદરનિ બલવાનકી ।

६२

बंयल बपेट, बोट बरन बकोट बालें,
 उडरानी झूजें भडरानी जातुधानकी ॥
 बार-बार सेवक-सराडना करत रामु,
 'तुलसी' सराडै रीति सालेब सुजानकी ।
 लौंभी लूम लसत, लपेटि पटकत भट,
 ऐभौ ऐभौ, लभन ! लरनि उनुमानकी ॥
 दभकि दबोरे ऐक, बारिधिमें बोरे ऐक,
 भगन मडीमें, ऐक गगन उःात हैं ।
 पकरि पछारे कर, बरन उभारे ऐक,
 बीरी-झारि डारे, ऐक भीजि मारे लात हैं ॥
 'तुलसी' लभत, रामु, रावनु, बिबुध, बिधि,
 बड्कपानि, बंडीपति, बंडिका सिडात हैं ॥
 बःे-बःे बानधत बीर बलवान बःे,
 जातुधान, जूथप निपाते बातजात हैं ॥

६३

प्रबल प्रबंड बरिबंड बाहुदंड बीर
 धाऐ जातुधान, उनुमानु लियो धेरि डै ।
 मडाबलपुंज कुंजरारि ज्यों गरजि, भट
 जडाँ-तडाँ पटके लँगूर डेरि-डेरि डै ।
 मारे लात, तोरे गात, भागे जात उडा भात,
 कडैं, 'तुलसीस! राभि' रामकी सौं टरि डै ।
 ठडर-ठडर परे, कडरि-कडरि उठैं,
 उडरि-उडरि डरु सिध उँसे डेरि डै ॥
 जाकी बाँकी बीरता सुनत सडमत सूर,
 जाकी आँच अबडूँ लसत लंक लाड-सी ।
 सोई उनुमान बलवान बाँको बानधत,
 जोडि जातुधान-सेना बल्यो लेत थाड-सी ॥
 कंभत अकंपन, सुभाय अतिकाय काय,

કુંભઊકરન આઇ રહ્યો પાઇ આહ-સી ।
દેખે ગજરાજ મૃગરાજુ જ્યો ગરજિ ધાયો,
બીર રઘુબીરકો સમીરસૂનુ સાહસી ॥

૬૪

ગૂલના

મત્ત-ભટ-મુકુટ, દસકંઠ-સાહસ-સઇલ-
સુંગ-બિદ્ધરનિ જનુ બજ-ટાંકી ।
દસન ધરિ ધરનિ ચિક્કરત દિગ્ગજ, કમઠુ,
સેષુ સંકુચિત, સંકિત પિનાકી ॥

ચલત મહિ-મેરુ, ઉચ્છલત સાયર સકલ,
બિકલ બિધિ બધિર દિસિ-બિદસિ ઝાંકી ।
રજનિચર-ધરનિ ધર ગર્ભ-આર્ભક સ્વત,
સુનત હનુમાનકી હાંક બાંકી ॥

કૌનકી હાંકપર ચૌક ચંડીસુ, બિધિ,
ચંડકર થકિત ફિરિ તુરગ હાંકે ।
કૌનકે તેજ બલસીમ ભટ ભીમ-સે
ભીમતા નિરખિ કર નચન ઢાંકે ॥

દાસ-તુલસીસંકે બિરુદ બરનત બિદ્ધુષ,
બીર બિરુદૈત બર બૈરિ ધાંકે ।
નાક નરલોક પાતાલ કોઉ કહત કિન
કહાં હનુમાનુ-સે બીર બાંકે ।

૬૫

જાતુધાનાવલી-મત્તકુંજરઘટા
નિરખિ મતગરાજુ જ્યો ગિરિતેં ટૂટ્યો ।
બિકટ ચટકન ચોટ, ચરન ગહિ, પટકિ મહિ,
નિઘટિ ગએ સુભટ, સતુ સબકો છૂટ્યો ॥

‘દાસુ તુલસી’ પરત ધરનિ ધરકત, ઝુકત
હાટ-સી ઉઠતિ જંબુકનિ લૂટ્યો ।

धीर रघूबीरको भीर रनभाँकुरो
डाँडिं उनुमान कुलि कटकु कूटयो ॥

छप्पै

कतलुँ ब्रिटप-भूधर उपारि परसेन बरष्यत ।
कतलुँ बाजिसौं बाजि मर्दि, गजराज करष्यत ॥
चरनचोट चटकन चकोट अरि-उर-सिर बज्जत ।
बिकट कटकु बिद्वरत भीरु बारिदु जिमि गज्जत ॥
लंगूर लपेटत पटकि भट, 'जयति राम, जय! उच्यरत ।
तुलसीस पवननंदनु अटल जुध् कुध् कौतुक करत ॥

६६

अंग-अंग दलित ललित कूले डिंसुक-से
उने भट लापन लपन जातुधानके ।
मारि डै, पछारि डै, उपारि भुजदंड चंड,
भंडि-भंडि उारे ते बिदारे उनुमानके ॥
कूदत कबंधके कदम्ब बंभ-सी करत,
धावत टिभावत हैं लाधौ राधौभानके ।
तुलसी मडेसु, बिधि, लोकपाल, देवगन,
द्वैपत भेवान यढःे कौतुक मसानके ॥
लोथिन सौं लोडूके प्रभाड यले जडाँ-तडाँ
मानलुँ गिरिन्ड गेरु जरना जरत हैं ।
श्रीनितसरित धीर कुंजर-करारे भारे,
कूलतें समूल बाजि-ब्रिटप परत हैं ॥
सुभट-सरीर नीर-चारी भारी-भारी तडाँ,
सूरनि उछाडु, कूर कादर उरत हैं ।
डूकरि- डूकरि डूकरि डूकरि- डूकरि पेट भात,
काक-कक बालक कोलाडलु करत हैं ॥

६७

ओजरीकी जोरी कंधे, आँतनिकी सेलडी बाँधे,

મૂંડકે કમડલ ખપર કિચ્ઁ કોરિ કે ।

જોગિની ઝુટુંગ ઝુંડ-ઝુંડ બની તાપસી-સી

તીર-તીર બૈઠીં સો સમર-સરિ ખૌરિ કે ॥

શ્રોનિત સોં સાનિ -સાનિ ગૂદા ખાત સતુઆ-સે

પ્રેત એક પિચત બહોરિ ઘોરિ-ઘોરિ કે ।

'તુલસિ' બૈતાલ-ભૂત સાથ લિએ ભૂતનાથુ,

હેરિ- હેરિ હંસત હૈં હાથ-હાથ જોરિ કે ॥

રામ સરાસન તેં ચલે તીર રહે ન સરીર, હડાવરિ ફૂટીં ।

રાવન ધીર ન પીર ગની, લખિ લૈ કર ખક્ષ્પર જોગિનિ જૂટીં ॥

શ્રોનિત -છીટ છટાનિ જટે તુલસી પ્રભુ સોહૈં મહા છબિ છૂટીં ।

માનો મરક્કત-સૈલ બિસાલમેં ફૈલિ ચલીં બર બીરબહૂટીં

૬૮

લક્ષ્મણમૂર્છા

માની મૈગનાદસોં પ્રચારિ ભિરે ભારી ભટ,

આપને અપન પુરુષારથ ન ઢીલ કી ।

ઘાયલ લખનલાલુ લખી બિલખાને રામુ,

ભઈ આસ સિથિલ જગન્નિવાસ-દીલકી ॥

ભાઈકો ન મોહુ છોહુ સીયકો ન તુલસીસ

કહૈં 'મૈં બિભીષનકી કછુ ન સબીલ કી'

લાજ બાંહ બોલેકી, નેવાજકી સંભાર-સાર

સાહેબુ ન રામુ-સે બલાઈ લેઉં સીલકી ॥

કાનન બાસુ દસાનન સો રિપુ

આનનશ્રી સસિ જીતિ લિયો હૈ ।

બાલિ મહા બલસાલિ દલ્યો

કપિ પાલિ બિભીષનુ ભૂપુ કિયો હૈં ॥

તીય હરી, રન બંધુ પર્યો

પૈ ભર્ યો સરનાગત સોચ હિયો હૈ ।

બાંહ-પગાર ઉદાર કૃપાલ

કહાં રઘુબીરુ સો બીરુ બિયો હૈ ॥

६८

लीन्डो उभारि पडारु बिसाल,
 यल्यो तेछि काल, बिलंबु न लायो ।
 मारुतनंदन मारुतको, मनको,
 भगराजको बेगु लजायो ॥

तीष्ठी तुरा 'तुलसी' कछतो
 पै छिअँ उपमाको समाउ न आयो ।
 मानो प्रतश्च परब्बतकी नभ ।
 लीक लसी, कपि यों धुकि धायो ॥

यल्यो डनुमानु, सुनि जातुधान कालनेमि
 पठयो ,सो मुनि भयो, पायो कृलु छलि डै ।
 सडसा उभारो डै पडारु बडु जोजनको,
 रभवारो मारे भारे भूरि भट दलि डै ॥

७०

बेगु, बलु,साडस,सराडत कृपालु रामु,
 भरतकी कुसल, अयलु ल्यायो यलि डै ।
 डाय डरिनाथके बिकाने रघुनाथ जनु,
 सीलसिंधु तुलसीस भलो मान्यो भलि डै ॥

युध्दका अंत

भाप दियो काननु, भो आननु सुभाननु सो,
 बैरी भौ दसाननु सो, तीयको डरनु भो
 भालि बलसालि दलि, पालि कपिराजको,
 बिभीषनु नेवाजि, सेत सागर-तरनु भो ॥

घोर रारि डेरि त्रिपुरारि-बिधि डारे छिअँ,
 धायल लभन भीर नर भरनु भो ।
 अैसे सोकमें तिलोडु डै बिसोक पलडी में,
 सबडी को तुलसीको साडेबु सरनु भो ॥

७१

कुंभकरनु डन्यो रन राम, दल्यो दसकंधरु कंधर तोरे ।

પૂષનબંસ બિભૂષન-પૂષન-તેજ-પ્રતાપ ગરે અરિ-ઓરે ॥

દેવ નિસાન બજાવત, ગાવત, સાંવતુ ગો મનભાવત ભો રે ।
નાયત-બાનર-ભાલુ સબૈ 'તુલસી' કહિ 'હા રે! હહા ભૈ અહો રે' ॥

મારે રન રાતિચર રાવનુ સકુલ દલિ,
અનુકૂલ દેવ-મુનિ કૂલ બરષતુ હૈ ।
નાગ, નર, કિંનર, બિરંચિ, હરિ, હરુ હેરિ

પુલક સરીર હિઅં હેતુ હરષત હૈ ॥

બામ ઓર જાનકી કૃપાનિધાનકે બિરાજૈ,
દેખત બિષાદુ મિટૈ, મોદુ કરષતુ હૈ ।
આયસુ ભો ,લોકનિ સિધારે લોકપાલ સબૈ,
'તુલસી' નિહાલ કૈ કૈ દિયે સરખતુ હૈ ॥

(ઇતિ લંકાકાણ્ડ)

૭૨

ઉત્તરકાણ્ડ

રામકી કૃપાલતા

બાલિ-સો બીરુ બિદારિ સુકંઠુ, થપ્યો, હરષે સુર બાજને બાજે ।
પલમૈ દલ્યો દાસરથી દસકંઠરુ, લંક બિભીષનુ રાજ બિરાજે ॥

રામ સુભાઉ સુને 'તુલસી' હિલસૈ અલસી હમ-સે ગલગાજે ।
કાયર કૂર કપૂતનકી હદ, તેઉ ગરીબનેવાજ નેવાજે ॥

બેદ પઠઃૈ બિધિ,સંભુસભીત પુજાવન રાવનસોં નિતુ આવૈ ।
દાનવ દેવ દયાવને દીન દુખી દિન દૂરહિ તેં સિરુ નાવૈ ॥

ઐસેઉ ભાગ ભગે દસભાલ તેં જો પ્રભુતા કબિ-કોબિદ ગાવૈ ।
રામસે બામ ભઅં તેહિ બામહિ બામ સબૈ સુખ સંપતિ લાવૈ ॥

બેદ બિરુધ્દ મહી, મુનિ સાધુ સસોક કિએ સુરલોકુ ઉજારો ।
ઔર કહા કહૌ, તીય હરી, તબહૂં કરુનાકર કોપુ ન ધારૌ ॥

સેવક-છોહ તેં છાઃૌ છમા, તુલસી લખ્યો રામ !સુભાઉ તિહારો ।

तौलों न दापु दल्यौ दसकंधर, जौलौ बिभीषन लातु न मारो ॥

७३

सोक समुद्र निमज्जत काढि कपीसु डियो, जगु जानत जैसो ।

नीच निसाथर बैरिडो बंधु बिभीषनु कीन्ड पुरंदर डैसो ॥

नाम लिअँ अपनाठ लियो तुलसी-सो, कडौँ जग कौन अनैसो ।

आरत आरति भंजन रामु, गरीबनेवाज न दूसरो अँसो ॥

मीत पुनीत डियो कपि भालुको, पाव्यो ज्योँ काहुँ न बाल तनुजो ।

सज्जन सीव बिभीषनु भो, अजहुँ बिलसै बर बंधुबधू जो ॥

कोसलपाल बिना 'तुलसी' सरनागतपाल कृपाल न दूजो ।

कूर, कुजाति, कुपूत, अघी, सबकी सुधरै, जो करै नरु पूजो ॥

तीय सिरोमनि सीय तज्जु, जेहिँ पावककी कलुषाठ दडी डै ॥

धर्मधुरंधर बंधु तज्यो, पुरलोगनिकी बिधि बोलि कडी डै ॥

कीस निसाथरकी करनी न सुनी, न बिलोकी, न चित्त रडी डै ।

राम सदा सरनागतकी अनभौँडी, अनैसी सुभायँ सडी डै ॥

७४

अपराध अगाध भअँ जनतेँ, अपने उर आनत नाछिन जू ।

गनिका, गज, गीध, अजामिलके गनि पातकपुंज सिराछि न जू ॥

लिअँ भारड नामु सुधामु दियो, जेहिँ धाम मडामुनि जाछि न जू

तुलसी ! भजु दीनदयालहि रे ! रघुनाथ अनाथहि दछिन जू ॥

प्रभु सत्य करी प्रडलादगिरा, प्रगटे नरकेडरि भंभ मडौँ ।

अषराज अस्थो गजराजु, कृपा ततकाल बिलंबु डियो न तडौँ ॥

सुर साभि दै राभी डै पांडुबधू पट लूटत, कोटिक भूप जडौँ ।

तुलसी ! भजु सोय-बिमोयनको, जनको पनु राम न राप्यो कडौँ ॥

७५

नरनारि उधारि सभा महुँ छोट दियो पट्ट, सोयु डरू यो मनको ।

प्रडलाद बिषाद-निवारन, बारन-तारन, मीत अकारनको ॥

जो कडावत दीनदयाल सडी, जेहिँ भारु सदा अपने पनको ।

'તુલસી' તજિ આન ભરોસ ભજે ,ભગવાનુ ભલો કરિહૈ જનકો ॥
 રિષિનારિ ઉધારિ, કિયો સઠ કેવટુ મીતુ પુનીત, સુકીર્તિ લહી ।
 નિજલોકુ દયો સબરી-ખગકો, કપિ થાપ્યો, સો માલુમ હૈ સબહી ॥
 દસસીસ-બિરોધ સભીત બિભીષનુ ભૂપુ કિયો, જગ લીક રહી ।
 કરુનાનિધિકો ભજુ, રે તુલસી! રઘુનાથ અનાથકે નાથુ સહી ॥
 કૌસિક, બિપ્રબધૂ મિથિલાધિપકે સબ સોચ દલે પલ માહૈ ।
 બાલિ-દસાનન-બંધુ-કથા સુનિ, સત્રુ સુસાહેબ-સીલુ સરાહૈ ॥
 ઐસી અનૂપ કહૈ તુલસી રઘુનાયકકી અગની ગુનગાહૈ ।
 આરત, દીન, અનાથનકો રઘુનાથુ કરૈ નિજ હાથકી છાહૈ ॥

૭૬

તેરે બેસાહૈ બેસાહત ઔરનિ, ઔર બેસાહિકૈ બેચનિહારે ।
 બ્યોમ, રસાતલ, ભૂમિ ભરે નૃપ કૂર, કુસાહેબ સેતિહુ ખારે ॥
 'તુલસી' તેહિ સેવત કૌન મરૈ ! રજતે લઘુકો કરૈ મેરુતે ભારે?
 સ્વામિ સુસીલ સમર્થ સુજાન, સો તો-હો તુહી દસરત્ય દુલારે
 જાતુધાન, ભાલુ, કપિ, કેવટ, બિહંગ જો-જો
 પાલ્યો નાથ! સઘ સો. સો ભયો કામ-કાજકો ।
 આરત અનાથ દીન મલિન સરન આએ,
 રાખે અપનાઇ, સો સુભાઉ મહારાજકો ॥
 નામુ તુલસી, પૈ ભોંડો ભાંગ તે ,કહાયો દાસુ,
 કિયો અંગીકાર ઐસે બડ઼ે દગાબાજકો ।
 સાહેબુ સમર્થ દસરત્યકે દયાલદેવ !

દૂસરો ન તો-સો તુમહી આપનેકી લાજકો ॥

મહબલી બાલિ દલિ, કાયર સુકંહુ કપિ
 સખા કિએ મહારાજ! હો ન કાહૂ કામકો ।
 ભ્રાત-ઘાત-પાતકી નિસાચર સરન આએ,
 કિયો અંગીકાર નાથ એતે બડ઼ે બામકો ॥

૭૭

રાય, દસરત્યકે ! સમર્થ તેરે નામ લિએ,

तुलसी-से कूरको कडत जगु रामको ।
 आपने निवाजेकी तौ लाज मडाराजको
 सुभाउ, समुजत मनु मुदित गुलामको ॥
 उप-सीलसिंधु, गुनसिंधु, बंधु दीनको,
 दयानिधान, जानमनि, बीरबाहु-बोलको ।
 स्राध्द कियो गीधको, सराछे हल सभरीके
 सिला-साप-समन, निबाड्यो नेहु कोलको ॥
 तुलसी-उराउ छोट रामको सुभाउ सुनि,
 को न बलि जाछ, न बिकाछ बिनु मोल को ।
 औरेहु सुसाडेबसौं जाको अनुरागु न, सो
 बडोई अभागो, भागु भागो लोभ -लोलको ॥
 सूरसिरताज, मडाराजनि के मडाराज
 जाको नामु लेतडीं सुभेतु छोट छिसरो ।
 साडेबु कडौं जडान जानकीसु सो सुजानु,
 सुमिरेँ कृपालुके मरालु छोट भूसरो ॥

७८

केवट, पषान, जातुधान, कपि-भालु तारे,
 अपनायो तुलसी-सो धींग धमधूसरो ।
 बोलको अटल, बाँडको पगारु, दीनबंधु,
 दूबरेको दानी, को दयानिधान दूसरो ॥
 कीबेको बिसोक लोक लोकपाल छुते सभ,
 कडूँ कोछि भो न यरवाछो कपि -भालुको ।
 पबिको पडारु कियो ज्यालडी कृपाल राम,
 बापुरो बिभीषनु घरौंघा छुतो बालको ॥
 नाम-ओट लेत डी निभोट छोट भोटे भल,
 योट बिनु मोट पाछ भयो न निडालु को?
 तुलसीकी बार बडोई डील छोति सीलसिंधु !
 बिगरी सुधारिबेको दूसरो दयालु को ॥
 नामु लिअँ पूतको पुनीत कियो पातकीसु,
 आरति निवारी 'प्रभु पाछि' कडै पीलकी ।

७८

छलनिको छोड़ी, सो निगोऽी छोटी जाति -पाँति
 कीन्डी लीन आपुमें सुनारी भौऽे भीलकी ॥
 तुलसी औ तोरिबो बिसारबो न अंत मोछि,
 नीकें डै प्रतीति रावरे सुभाव-सीलकी ।
 देउ,तो दयानिकेत, देत दादि दीननको,
 मेरी बार मेरें डी अभाग नाथ ढील की ॥
 आगें परे पाउन कृपाँ किरात, कोलनी,
 कपीस, निसियर अपनाये नायें माथ जू ।
 साँची सेवकाठ डनुमान की सुजानराय,
 रिनियाँ कडाये डौ, बिकाने ताके डाय जू ॥

तुलसी-से भोटो परे डोट ओट नाम डी की ,
 तेजो माठी मगडू की मृगमद साथ जू ।
 भात थलें भातको न मानिबो बिलगु, बलि,
 काकी सेवाँ शीळिकै नेवाजो रघुनाथ जू?

८०

कौसिककी थलत, पषानकी परस पाय,
 टूटत धनुष बनि गछ डै जनककी ।
 कोल,पसु,सबरी,बिडंग,भालु,रातियर,
 रतिनके लालचथिन प्रापति मनककी ॥
 कोटि-कला-कुसल कृपाल नतपाल ! बलि,
 भातडू केतिक तिन तुलसी तनककी ।
 राय दसरथ के समथ राम राजमनि !
 तेरें डेरें लोपै लिपि बिधिडू गनककी ॥
 सिला-श्राप पापु गुड-गीधको मिलापु
 सबरीके पास आपु थलि गये डौ सो सुनी मै ।
 सेवक सराडे कपिनायकु बिभीषनु
 भरतसभा सादर सनेड सुरधुनी मै ॥

आलसी- अभागी-अधी-आरत -अनाथपाल
 साडेबु समर्थ अकु, नीकें मन गुनी मैं ।
 दोष-दुष-दरिद-दवैया दीनबंधु राम !
 'तुलसी' न दूसरो दयानिधानु दुनी मैं ॥

८१

मीतु बालिबंधु, पूतु, दूतु, दसकंधबंधु
 सखिव, सराधु डियो सबरी-जटाधको ।
 लंक जरी जोडें जियें सोयसो बिभीषनुको,
 कडौं अैसे साडेबकी सेवॉं न भटाध को ॥

बडःे अेक-अेकतें अनेक लोक लोकपाल,
 अपने-अपनेको तौ कडैगो घटाध को ।
 साँकरेके सेधबे, सराडिबे, सुमिरिबेको
 रामु सो न साडेबु न कुमति-कटाध को ॥

भूमिपाल, ब्यालपाल, नाकपाल, लोकपाल
 कारन कृपाल, मैं सबैके जुकी थाड ली ।
 कादरको आदरु काडूकें नाडिं देभिअत,
 सबनि सोडात डै सेवा-सुजानि टाडली ॥

तुलसी सुभायँ कडै, नाडीं कछु पच्छपातु,
 कीनें ठस डिअे कीस भालु भास माडली ।
 रामडी के द्वारे पै बोलाध सनमानिअत
 मोसे दीन दूबरे कपूत कूर काडली ॥

८२

सेवा अनुदुप इल देत भूप कूप जयों,
 बिडूने गुन पथिक पिआसे जात पथके ।
 लेभें-जोभै चित'तुलसी' स्वारथ छित,
 नीकें देभे देवता देवैया धने गथके ॥

गीधु मानो गुरु कपि-भालु माने मीत डै,
 पूनीत गीत साके सब साडेब समत्थके ।
 और भूप परभि सुलाभि तौलि ताध लेत,

લસમકે ખસમુ તુહીં પૈ દસરત્યકે ॥

કેવલ રામહીસે માંગો

શીતિ મહારાજકી, નેવાજિએ જો માંગનો,સો
દોષ-દુખ-દારિદ દરિદ્ર કે-કૈ છોડ઼િએ ।

૮૩

નામુ જાકો કામતરુ દેત ફલ ચારિ, તાહિ
'તુલસી' બિહાઇકે બબૂર-રૈડ઼ ગોડ઼િએ ॥

જાચે કો નરેસ, દેસ-દેસકો કલેસુ કરૈ
દેહૈ તૌ પ્રસન્ન હૈ બડ઼ી બડ઼ાઈ બૌડ઼િએ ।
કૃપા-પાથનાથ લોકનાથ-નાથ સીતાનાથ
તજિ રઘુનાથ હાથ ઔર કાહિ ઔડ઼િએ ॥

જાકે બિલોકત લોકપ હોત, બિસોક લહે સુરલોગ સુઠૌરહિ ।
સો કમલા તજિ ચંચલતા, કરિ કોટિ કલા રિઝવૈ સુરમૌરહિ ॥
તાકો કહાઇ, કહે તુલસી, તૂં લજાહિ ન માગત કુકુર-કૌરહિ ।
જાનકી-જીવનકો જનુ હૈ જરિ જાઉ સો જીહ જો જાયત ઔરહિ ॥
જડ઼ પંચ મિલૈ જહિં દેહ કરી, કરની લખુ ઘૌં ધરનીધરકી ।
જનકી કહુ, કયૌં કરિહૈ ન સંભાર, જો સાર કરૈ સચરાચરકી ॥
તુલસી! કહુ રામ સમાન કો આન હૈ, સેવકિ જાસુ રમા ધરકી ।
જગમેં ગતિ જાહિ જગત્પતિકી પરવાહ હૈ તાહિ કહા નરકી ॥

૮૪

જગ જાચિઅ કોઉ ન, જાચિઅ જૌં જિયં જાયા જાનકીજાનહિ રે ।
જેહિ જાયત જાયકતા જરિ જાઇ, જો જારતિ જોર જહાનહિ રે ॥
ગતિ દેખુ બિચારિ બિભીષનકી, અરુ આનુ હિએ હનુમાનહિ રે ।
તુલસી ! ભજુ દારિદ-દોષ-દવાનલ સંકટ-કોટિ કૃપાનહિ રે ॥

ઉદ્બોધન

સુનુ કાન દિઅં, નિતુ નેમુ લિઅં રઘુનાથહિકે ગુનગાથહિ રે ।
સુખમંદિર સુંદર રુપુ સદા ઉર આનિ ધરેં ધનુ-ભાથહિ રે ॥

રસના નિસિ-બાસર સાદર સોં તુલસી ! જપુ જાનકીનાથહિ રે ।
 કરુ સંગ સુસીલ સુસંતન સોં, તજિ કૂર, કુકુંથ કુસાથહિ રે ॥
 સુત, દાર, અગારુ, સખા, પરિવારુ બિલોકુ મહા કુસમાજહિ રે ।
 સબકી મમતા તજિ કે, સમતા સજિ, સંતસભાં ન બિરાજહિ રે ॥
 નરદેહ કહા, કરિ દેખુ બિચારુ, બિગારુ ગંવાર ન કાજહિ રે ।
 જનિ ડોલહિ લોલુપ કૂકરુ જ્યોં, તુલસી ભજુ કોસવરાજહિ રે ॥

૮૫

બિષયા પરનારિ નિસા-તરુનાઈ સો પાઇ પર યો અનુરાગહિ રે ।
 જમકે પહરુ દુખ, રોગ બિયોગ બિલોકત હૂ ન બિરાગહિ રે ॥
 મમતા બસ તૈં સબ ભૂલિ ગયો, ભયો ભોરુ મહા ભય ભાગહિ રે ।
 જરઠાઈ દિસાં, રબિકાલુ અગ્યો, અજહૂં જડઃ જીવ ! ન જાગહિ રે ॥
 જનમ્યો જેહિં જોનિ, અનેક ક્રિયા સુખ લાગિ કરી, ન પરૈં બરની ।
 જનની-જનકાદિ હિતુ ભયે ભૂરિ બહોરિ ભઈ ઉરકી જરની ॥
 તુલસી ! અબ રામકો દાસુ કહાઇ, હિચ્છેં ધરુ ચાતકકી ધરની ।
 કરિ હંસકો બેષુ બડઃો સબસોં, તજિ દે બક-બાયસકી કરની ॥
 ભલિ ભારતભૂમિ, ભલેં કુલ જન્મુ, સમાજુ સરીરુ ભલો લહિ કે ।
 કરષા તજિ કે પરુષા બરષા હિમ, મારુત, ધામ સદા સહિ કે ॥
 જો ભજૈ ભગવાનુ સયાન સોઈ, 'તુલસી' હઠ ચાતકુ જ્યોં ગહિ કે ॥
 નતુ ઔર સબૈ બિષબીજ બચે, હર હાટક કામદુહા નહિ કે ॥

૮૬

જો સુકૃતી સુચિમંત સુસંત સુજાન સુસીલસિરોમનિ સ્વૈ ।
 સુર-તીરથ તાસુ મનાવત આવત, પાવન હોત હૈં તા તનુ છવૈ ॥
 ગુનગેહ સનેહકો ભાજનુ સો, સબ હી સોં ઉઠાઇ કહોં ભુજ દ્વૈ ।
 સતિભાચૈં સદા છલ છાડઃિ સબૈ 'તુલસી' જો રહે રઘુબીરકો હૈ ॥

વિનય

સો જનની, સો પિતા, સોઈ ભાઈ, સોભામિનિ, સો સુતુ, સો હિત મેરો ।
 સોઈ સગો, સો સખા, સોઈ સેવકુ, સો ગુરુ, સો સુરુ, સાહેબુ ચેરો ॥

સો 'તુલસી' પ્રિય પ્રાન સમાન, કહાં લૌં બનાઇ કહાં બહુતેરો ।
 જો તજિ દેહકો, ગેહકો નેહુ, સનેહસો રામકો હોઇ સબેરો ॥

રામુ હૈં માતુ, પિતા, ગુરુ, બંધુ, ઔ સંગી, સખા, સુતુ, સ્વામિ, સનેહી ।
 રામકી સૌંહ, ભરોસો હૈં રામકો, રામ રૈંગ્યો, રુચિ રાચ્યો ન કેહી ॥

જીઅત રામુ, મુએં પુનિ રામુ, સદા રઘુનાથહિ કી ગતિ જેહી ।
 સોઈ જિએ જગમેં, 'તુલસી' નતુ ડોલત ઔર મુએ ધરિ દેહી ॥

૮૭

રામપ્રેમ હી સાર હૈ

સિયરામ-સરુપુ અગાધ અનૂપ બિલોચન-મીનકો જલુ હૈ ।
 શ્રુતિ રામકથા, મુખ રામકો નામુ, હિએં પુનિ રામહિકો થલુ હૈ
 મતિ રામહિ સોં, ગતિ રામહિ સોં, રતિ રામસોં, રામહિ કો બલુ હૈ ।
 સબકી ન કહે, તુલસીકે મતેં ઇતનો જગ જીવનકો ફલુ હૈ ॥

દસરત્થકે દાનિ સિરોમનિ રામ! પુરાન પ્રસિધ્ધ સુન્યો જસુ મૈ ।
 નર નાગ સુરાસર જાયક જો, તુમસોં મન ભાવત પાયો ન કેં ॥

તુલસી કર જોરિ કરૈ બિનતી, જો કૃપા કરિ દીનદયાલ સુનેં
 જેહિ દેહ સનેહુ ન રાવરે સોં, અસિ દેહ ધરાઇ હૈ જાયં જિયેં ॥

ઝૂઠો હૈ, ઝૂઠો હૈ, ઝૂઠો સદા જગુ, સંત કહંત જે અંતુ લહા હૈ ॥

તાકો સહે સઠ ! સંકટ કોટિક, કાઢેંત દંત, કરંત હહા હૈ ॥

જાનપનીકો ગુમાન બઢેં, તુલસીકે બિચાર ગૈવાર મહા હૈ ।
 જાનકીજીવનુ જાન ન જાન્યો તૌ જાન કહાવત જાન્યો કહા હૈ ॥

૮૮

તિન્હ તેં ખર, સૂકર, સ્વાન ભલે, જડતા બસ તે ન કહેં કછુ વૈ ।
 'તુલસી' જેહિ રામસોં નેહુ નહીં સો સહી પસુ પૂંછ, બિષાન ન દ્વૈ ।
 જનની કત ભાર મુઈ દસ માસ, ભઈ કિન બાઝ, ગઈ કિન ચ્વૈ ।
 જરિ જાઉ સો જીવનુ, જાનકીનાથ ! જિયેં જગમેં તુમહરૌ બિનુ હૈ ॥

ગજ-બાજિ-ઘટા, ભલે ભૂરિ ભટા, બનિતા, સુત ભૌંહ તકેં સબ વૈ ।
 ધરની, ધનુ ધામ સરીરુ ભલો, સુરલોકહુ ચાહિ ઇહે સુખ સ્વૈ ।
 સબ ફોટક સાટક હૈ તુલસી, અપનો ન કછૂ સપનો દિન દ્વૈ ॥

जरि जाउ सो जिवन जानकीनाथ! जियै जगमें तुम्हरो बिनु है ॥
सुरराज सो राज-समाजु, समृद्धि बिरंचि, धनाधिप-सो धनु भौ ।
पवमानु-सो पावकु-सो, जमु, सोमु-सो, पूषनु-सो भवभूषनु भो ॥
करि जोग, समीरन साधि,समाधि कै धीर अङ्को, असाहू मनु भो ।
सभ जाय,सुभायँ कडै तुलसी, जो नै जानकीजिवनको जनु भो ॥

८९

कामु-से रूप, प्रताप दिनेसु-से, सोमु-से सील, गनेसु-से माने ।
हरिचंद्र-से साँचे, अङ्को बिधि-से, मधवा-से मडीप बिषै-सुभ-साने ॥
सुक-से मुनि, सारद-से अकता, शिरजिवन लोमस तें अधिकाने ।
अैसे भये तौ कडा 'तुलसी,' जो पै राजिवलोचन रामु न जाने ॥
जूमत द्वार अनेक मतंग जँजुर-जरे, मध अंबु युयाते ।
तीपे तुरंग मनोगति-चंचल, पौनके गौनहु तें अढःि जाते ॥
भीतर चंद्रमुष्मी अवलोकति, आउर भूप करे न समाते ।
अैसे भये तौ कडा, तुलसी, जो पै जानकीनाथके रंग न राते ॥
राज सुरेस पयासकको बिधिके करको जो पटो लिभि पाअँ ।
पूत सुपूत, पुनीत प्रिया, निज सुंदरताँ रतिको महु नाअँ ॥
संपति-सिद्धि सबै 'तुलसी' मनकी मनसा यतवै चितु लाअँ ॥
जानकीजिवनु जाने बिना जग अैसेउ जिव न जिव कडाअँ ॥

९०

कृसगात ललात जो रोटिन को, धरवात धरें भुरपा-भरिया ।
तिन्ड सोनेके मेरु-से ढेर लडे, मनु तौ न भरो, धरु पै भरिया ॥
'तुलसी' दुभु दूनो दसा दुहुँ दैभि, कियो मुभु दारिद को करिया ।
तजि आस भो दासु रघुपतिको, दसरथतको दानि दया-दरिया ॥
को भरिडे हरिके रितअँ, रितवै पुनि को, हरि जौ भरिडे ।
उथपै तेहि को, जेहि रामु थपै, थपिडे तेहि को, हरि जौ हरिडे ॥
तुलसी थहु जानि डिअँ अपनै सपनै नहि कालहु तें उरिडे ।
कुमथाँ कछु दानि न औरनकी, जो पै जानकी-नाथु मया करिडे ॥

બ્યાલ કરાલ મહાબિષ, પાવક મત્તગચંદુ કે રદ તોરે ।
 સાંસતિ સંકિ ચલી, ડરપે હુતે કિંકર, તે કરની મુખ મોરે ॥
 નેકુ બિષાદુ નહીં પ્રહલાદહિ કારન કેહરિંકે બલ હો રે ।
 કૌનકી ત્રાસ કરૈ તુલસી જો પૈ રાખિહૈ રામ, તૌ મારિહૈ કો રે ।

૯૧

કૃપાં જિનકી કછુ કાજુ નહીં,ન અકાજુ કછૂ જિનકેં મુખૂ મોરે ।
 કરૈ તિનકી પરવાહિ તે, જો બિનુ પૂંછ-બિષાન ફિરૈ દિન દૌરૈ ॥
 તુલસી જેહિકે રઘુનાથસે નાથુ, સમર્થ સુસેવત રીઝત થોરે ।
 કહા ભવભીર પરી તેહિ ઘૌં બિચરે ધરનીં તિનસોં તિનુ તોરૈ ॥
 કાનન, ભૂધર,બારિ,બચારિ, મહાબિષુ, બ્યાધિ, દવા-અરિ ઘેરે ।
 સંકટ કોટિ જહાં 'તુલસી' સુત,માતુ, પિતા,હિત,બંધુ ન નૈરે ॥
 રાખિહૈં રામુ કૃપાલુ તહાં, હનુમાનુ-સે સેવક હૈં જેહિ કેરે ।
 નાક, રસાતલ, ભૂતલમેં રઘુનાયકુ એકુ સહાયકુ મેરે ॥
 જબૈ જમરાજ-રજાયસતેં મોહિ લૈ ચલિહૈં ભટ બાંધિ નટૈયા ।
 તાતુ ન માતુ,ન સ્વામિ-સખા, સુત-બંધુ બિસાલ બિપત્તિ બંટૈયા ॥
 સાંસતિ ઘોર, પુકારત આરત કૌન સુનૈ, ચહું ઓર ડટૈયા ।
 એકુ કૃપાલ તહાં 'તુલસી' દસરથ્થકો નંદનુ બંદિ-કટૈયા ॥

૯૨

જહાં જમજાતના, ઘોર નદી, ભટ કોટિ જલચ્ચર દંત ટૈવૈયા ।
 જહાં ધાર ભયંકર,વારન પાર,ન બોહિત નાવ,ન નીક ખેવૈયા ॥
 'તુલસી' જહાં માતુ-પિતા ન સખા, નહિં કોઉ કહું અવલંબ દૈવૈયા ।
 તહાં બનુ કારન રામુ કૃપાલ બિસાલ ભુજા ગહિ કાઢઃિ લેવૈયા ॥
 જહાં હિત સ્વામિ, નસંગ સખા,બનિતા, સુત,બંધુ, ન બાપ, ન મૈયા ।
 કાય-ગિરા-મનકે જનકે અપરાધ સબૈ છલુ છાડઃિ છમૈયા ॥
 તુલસી! તેહિ કાલ કૃપાલ બિના દૂજો કૌન હૈ દારન દુઃખ દમૈયા ॥
 જહાં સબ સંકટ, દુર્ગટ સોચુ, તહાં મેરો સાહેબુ રાખૈ રમૈયા ॥
 તાપસકો બરદાયક દેવ સબૈ પુનિ બૈરુ બઢઃિાવત બાઢઃિે ।

थोरेंछि कोपु, कृपा पुनि थोरेंछि, बैठि कै जोरत, तोरत ठाढः ैं ॥
 ठोंकि-बजाठ लभें गजराज, कळौ लौं कळौं केछि सों रद काढः ैं ॥
 आरतके छित नाथु अनाथके रामु सहाय सळी दिन गाढः ैं ॥

८३

जप, जोग, बिराग, मडामभ-साधन, दान, दया, दम कोटि करै ।
 मुनि-सिध, सुरेसु, गनेसु, मडेसु-से सेवत जन्म अनेक भरै ॥
 निगमागम-ग्यान, पुरान पढः े, तपसानलमें जुगपुंज जरै ।
 मनसों पनु रोऽपि कडै तुलसी, रघुनाथ बिना दुभ कौन डरै ॥
 पातक-पीन, कुदरद-दीन मलीन धरै कथरी-करवा डै ।
 लोडु कडै, बिधिडूँ न लिप्यो सपनेडूँ नडीं अपने बर बाडै ॥
 रामको किंकरु सो तुलसी, समुजेंछि ललो, कछिबो न रवा डै ।
 औसेको औसो भयो कबडूँ न भजे बिनु बानरके यरवाडै ॥
 मातु-पिताँ जग जाठ तज्यो बिधिडूँ न लिपी कछु भाल भलाठ ॥
 नीच, निरादरभाजन, कादर, कूकर-टूकन लागि ललाठ ॥
 रामु-सुभाठि सुन्यो तुलसीं प्रभुसों कड्यो बारक पेटु भलाठ ।
 स्वारथको परमारथको रघुनाथु सो साडेबु, भोरि न लाठ ॥

८४

पाप डरे, परिताप डरे, तनु पूजि भो डीतल सीतलताठ ।
 डंसु कियो बकतें, बलि जाठै, कळौंलौं कळौं करुना-अधिकाठ ॥
 कालु बिलोकि कडै तुलसी, मनमें प्रभुकी परतीति अघाठ ।
 जन्मु जडौं, तडँ रावरे सों निबडै भरि डेड सनेड-सगाठ ॥
 लोग कडै, अरु डौंलु कळौं, जनु भोटो-भरो रघुनाथकळीको ।
 रावरी राम! बऽःी लघुता, जसु मेरो भयो सुभदायकळीको ॥
 कै यड डानि सळौ, बलि जाठै कि मोडू करौ निज लायकळीको ।
 आनि डिअँ छित जानि करौ, जयों डौं ध्यानु धरौं धनु-सायकळीको ॥
 आपु डौं आपुको नीकें कै जानत, रावरो राम! भरायो-गढः ायो ।
 कीरु जयौं नामु रटै तुलसी, सो कडै जगु जानकीनाथ पढः ायो ॥

૯૫

સોઈ હૈ ખેદુ, જો બેદુ કલૈ, ન ઘટૈ જનુ જો રઘુબીર બઢ઼ાયો ।
હૌતો સદા ખરકો અસવાર, તિહારોઈ નામુ ગચંદ ચઢ઼ાયો ॥

છારતે સંવારિ કે પહારહૂ તે ભારી કિચો,
ગારો ભયો પંચમે પુનીત પચ્છુ પાઈ કે ।
હૌં તો જૈસો તબ તૈસો અબ અધમાઈ કે કે,
પેટુ ભરૌં, રામ! રાવરોઈ ગુનુ ગાઈકે ॥

આપને નિવાજેકી પૈ કીજૈ લાજ, મહારાજ!
મેરી ઓર હેરિ કે ન બૈઠિએ રિસાઈ કે ।
પાલિકૈ કૃપાલ! બ્યાલ-બાલકો ન મારિએ,
ઔ કાટિએ ન નાથ ! બિષહૂકો રુખુ લાઈ કે ॥

બેદ ન પુરાન-ગાનુ, જાનૌં ન બિગ્યાનુ ગ્યાનુ,
ધ્યાન-ધારના-સમાધિ-સાધન-પ્રબીનતા
નાહિન બિરાગુ, જોગ, જાગ ભાગ તુલસી કેં,
દયા-દાન દૂબરો હૌં, પાપહી કી પીનતા ॥

લોભ-મોહ-કામ-કોહ-દોશ-કોસુ-મોસો કૌન?
કલિહૂં જો સીખિ લઈ મેરિચૈ મલીનતા ।

૯૬

એકુ હી ભરોસો રામ! રાવરો કહાવત હૌં,
રાવરે દયાલુ દીનબંધુ ! મેરી દીનતા ॥

રાવરો કહાવૌં, ગુનુ ગાવૌં રામ! રાવરોઈ,
રોટી ઢૈ હૌં પાવૌં રામ! રાવરી હીં કાનિ હૌં ।

જાનત જહાનુ, મન મેરેહૂં ગુમાનુ બડ઼ોં,
માન્યો મૈં ન દૂસરો, ન માનત, ન માનિહૌં ॥

પાંચકી પ્રતીતિ ન ભરોસો મોહિ આપનોઈ,
તુમ્હ અપનાયો હૌં તબૈ હીં પરિ જાનિહૌં ।
ગઢ઼િ-ગુઢ઼િ છોલિ-છાલિ કુંદકી-સી ભાઈ બાતૈં
જૈસી મુખ કહૌં, તૈસી જીયં જબ આનિહૌં ॥

भयन, बिकार, करतबडि भुआर, मनु
 भिगत-बिथार, कलिमलको निधानु डै।
 रामको कडाछ, नामु बेचि-बेचि, भाछ सेवा-
 संगति न जाछ, पाछिलरको उपमानु डै ॥

तेहू तुलसीको लोगु बलो-बलो कडै, ताको
 दूसरो न छेतु, अकु नीकै डै निदानु डै।

८७

लोकरीति बिदित बिलोकिअत जहाँ-तहाँ,
 स्वामीकेँ सनेछँ स्वानछू को सनमानु डै ॥
 नाम-विश्वास

स्वारथको साजु न समाजु परमारथको,
 मोसो दगाबाज दूसरो न जगजाल डै।
 डै न आयो, करौं न करौंगो करतूति बली,
 लिभी न बिरिचिछूँ बलाछ भूलि बाल डै ॥

रावरी सपथ, रामनाम छी की गति मेरें,
 छहाँ गूढी, गूढी सो तिलोक तिलूँ काल डै।
 तुलसी को बलो पै तुम्हारेँ छी किअँ कृपाल,
 कीजै न बिलंबु बलि, पानीभरी भाल डै ॥

रागुको न साजु, न बिरागु, जोग जाग जिअँ
 काथा नछि छाडःि देत छटिबो कुहाटको।

८८

मनोराजु करत अकाजु भयो आजु लगि,
 याछे थारु थोर, पै लडै न टूकु टाटको ॥

भयो करतारु अःे कूरको कृपालु, पायो
 नामुप्रेमु-पारसु, छौँ लालथी बराटको।
 'तुलसी' बनी डै राम! रावरें बनाअँ, नातो
 धोबी-कैसो कूरु न घरको, न घाटको ॥

छैथो मनु, छैथी रुचि, भागु नीथो निपट छी,

લોકરીતિ-લાયક ન, લંગર લબારુ હૈ ॥

સ્વારથુ અગમુ પરમારથકી કહા ચલી,

પેટકીં કઠિન જગુ જીવકો જવારુ હૈ ॥

ચાકરી ન આકરી, ન ખેતી, ન બનિજ-ભીખ,

જાનત ન કૂર કછુ કિસબ કબારુ હૈ ।

તુલસીકી બાજી રાખિ રામહીકે નામ, ન તુ

ભેંટ પિતરન કો ન મૂડું મેં બારુ હૈ ॥

૯૯

અપત-ઉતાર ,અપકારકો અગારુ, જગ

જાકી છાંહ છુઅં સહમત બ્યાધ-બાઘકો ।

પાતક-પુહુમિ પાલિબેકો સહસાનનુ સો,

કાનનુ કપટકો,પયોધિ અપરાધકો ॥

તુલસી-સે ભામકો ભો દાહિનો દયાનિધાનુ,

સુનત સિહાત સબ સિધ્ધ સાધુ સાધકો ।

રામનામ લલિત-લલામુ કિયો લાખનિકો,

બડું કૂર કાયર કપૂત-કૌડું આધકો ॥

સબ અંગ હીન, સબ સાધન બિહીન મન-

બચન મલીન, હીન કુલ કરતૂતિ હૈ ।

બુધિ-બલ-હીન, ભાવ-ભગતિ-બિહીન, હીન

ગુન, ગ્યાનહીન, હીન ભાગ હૂં બિભૂતિ હૈ ॥

તુલસી ગરીબ કી ગઈ-બહોર રામનામુ,

જાહિ જપિ જીહું રામહૂ કો બૈઠો ધૂતિ હૈ ।

પ્રીતિ રામનામસૌં પ્રતીતિ રામનામકી,

પ્રસાદ રામનામકેં પસારિ પાય સૂતિહૈ

૧૦૦

મેરેં જાન જબતેં હૈં જીવ હૈ જનમ્યો જગ,

તબતેં બેસાહ્યો દામ લોહ, કોહ, કામકો ।

મન તિન્હીકી સેવા,તિન્હિ સૌં ભાઉ નિકો,

બચન બનાઈ કહૈં 'હૈં ગુલામુ રામકો'

नाथडूँ न अपनायो, लोक जूँही है परी, पै
 प्रभुडूँ तेँ प्रबल प्रतापु प्रभूनामको ।
 आपनीं भलाई भलो कीजै तौ भलाई, न तौ
 तुलसीको भुलैगो भजानो भोटे दामको
 जोग न बिरागु, जप, जाग, तप, त्यागु, भ्रत,
 तीरथ न धर्म जानौं, बेदबिधि डिमि डै ।
 तुलसी-सो पोथ न भयो डै, नडि व्हेडै कडूँ,
 सोरैँ सभ, याके अघ डैसे प्रभु छमिडै ॥

मेरें तो न डरु, रघुबीर! सुनौ, साँथी कडौं,
 भल अनभैडैँ तुमडैँ, सज्जन न गमिडैँ ।
 भले सुकृतीके संग मिडि तुलाँ तौलिअे तौ,
 नामकें प्रसाद भाउ मेरी ओर नमिडैँ ॥

१०१

जातिडे, सुजातिडे, कुजातिडे पेटागि बस
 भाअे टूक सभके, बिदित बात दुनीं सो ।
 मानस-बचन-कायँ डिअे पाप सतिभायँ,
 रामको कछाई दासु दगाबाज पुनी सो ।
 रामनामको प्रभाउ, पाउ, मडिमा, प्रतापु,
 तुलसी-सो जग मनिअत मडामुनी-सो ।
 अतिडी अभागो, अनुरागत न रामपद,
 मूढः! अेतो बडःो अथिरिजु देभि-सुनी सो ॥

जायो कुल भंगन, बधावनो बजायो, सुनि
 भयो परितापु पापु जननी-जनकको ॥
 बारेतें ललात-बिललात द्वार-द्वार दीन,
 जानत डो थारि डूल थारि डी यनकको ॥
 तुलसी सो साडेब समर्थको सुसेवकु डै,
 सुनत सिखात सोयु बिधिडूँ गनकको ।
 नामु राम! रावरो सथानो किधौँ आवरो,
 जो करत गिरीतें गरु तुनतें तनकको ॥

बलु अपनो न, छितू जननी न जनको ॥

लोकको न उरु, परलोकको न सोयु, देव-
सेवा न सहाय, गर्बु धामको न धनको ।
रामली के नामते जो छोछ सोछ नीको वागै,
असोछ सुभाउ कछु तुलसीके मनको ॥

१०४

छसु न, गनेसु न, छिनेसु न, धनेसु न,
सुरेसु, सुर, गौरि, गिरापति नछि जपने ।
तुम्हरेछ नामको भरिसो भव तरिबेको,
बैठे-उठे, जागत-भागत, सोअँ सपने ॥

तुलसी छै भावरो सो रावरोछ रावरी सौँ,
रावरेछि जानि जियँ कीजिअे जु अपने ।

जानकीरमन मेरे! रावरेँ बधनु डुरेँ,
छाँ न समाँ कछाँ, सकल निरपने ॥
छाँछि जछानमेँ जमानो अेक भाँति भयो,
बेँचिअे बिबुधधेनु रासबी बेसाछिअे ।
अैसेछि कराल कलिकालमेँ कृपाल ! तेरे
नामकेँ प्रताप न त्रिताप तन छछिअे ॥

तुलसी तिछारो मन-बचन-करम, तँछि
नातेँ नेछ-नेमु निज ओरतेँ निबाछिअे ।
रंकके नेवाज रघुराज ! राजा राजनिके,
छमरि छराज मछाराज तेरी याछिअे ॥

१०५

स्वारथ सयानप, प्रपंच्यु परमारथ,
कछायो राम! रावरो छौँ, जानत जछान छै ।
नामकेँ प्रताप बाप ! आजु लौँ निबाछी नीकेँ,
आगेको गोसाँ ! स्वामी सबल सुजान छै ॥

कलिकी कुयालि देभि छिन-छिन दूनी, देव!
पाछरुछ थोर छेरि छिअे छछरान छै ।

તુલસીકી ,બલિ, બાર-બારહી સંભાર કીબી,
જદ્ધપિ કૃપાનિધાનુ સદા સાવધાન હૈ ॥

દિન-દિન દૂનો દેખિ દારિદુ, દુકાલુ, દુખુ,
દુરિત દુરાજુ સુખ-સુકૃત સકોચ હૈ ।
માર્ગે પૈત પાવત પચારિ પાતકી પ્રચંડ,
કાલકી કરાલતા, ભલેકો હોત પોચ હૈ ॥

આપને તૌ એકુ અવલંબુ અંબ ડિંભ જયો,
સમર્થ સીતાનાથ સબ સંકટ બિમોચ હૈ ।

૧૦૬

તુલસીકી સાહસી સરાહિએ કૃપાલ રામ!
નામકે ભરોસેં પરિનામકો નિસોચ હૈ ॥

મોહ-મદ માત્યો, રાત્યો કુમતિ-કુનારિસોં,
બિસારિ બેદ-લોક-લાજ, આંકરો અચેતુ હૈ ।
ભાવે સો કરત, મુંહ આવૈ સો કહત, કછુ
કાહૂકી સહત નાહિં, સરકશ હેતુ હૈ ॥

તુલસી અધિક અધમાઈ હૂ અજામિલતેં,
તાહૂમેં સહાય કલિ કપટનિકેતુ હૈ ।
જૈબેકો અનેક ટેક, એક ટેક હૈબેકી, જો
પેટ-પ્રિયપૂત હિત રામનામુ લેતુ હૈ ॥

કલિવર્ણન

જાગિએ ન સોઇએ, બિગોઇએ જનમુ જાં,
દુખ, રોગ રોઇએ, કલેસુ કોહ-કામકો ।

૧૦૭

રાજા-રંક, રાગી ઓ બિરાગી, ભૂરિભાગી, યે
અભાગી જીવ જરત, પ્રભાઉ કલિ બામકો ॥

તુલસી! કબંધ-કૈસો ધાઇબો બિચારુ અંધ !

ધંધ દેખિઅત જગ, સોચુ પરિનામકો ।
સોઇબો જો રામકે સનેહકી સમાધિ-સુખુ,

જાગિબો જો જીહ જપૈ નીકેં રામનામકો ॥

બરન-ધરમ ગયો, આશ્રમ નિવાસુ તજયો,
ત્રાસન ચકિત સો પરાવનો પરો-સો હૈ ।
કરમુ ઉપાસના કુબાસનાં બિનાસ્થો ગ્યાનુ,
બચન-બિરાગ, બેષ જગતુ હરો-સો હૈ ॥

ગોરખ જગાયો જોગુ, ભગતિ ભગાયો લોગુ,
નિગમ-નિયોગતેં સો કેલ હી છરો-સો હૈ ।
કાયેં-મન-બચન સુભાયેં તુલસી હૈ જાહિ
રામનામકો ભરોસો, તાહિકો ભરોસો હૈ ॥

૧૦૮

બેદ-પુરાન બિહાઇ સુપંથુ, કુમારગ, કોટિ કુચાલિ ચલી હૈ ।
કાલુ કરાલ, નૃપાલ કૃપાલ ન, રાજસમાજુ બડ઼ોઈ છલી હૈ ॥
બર્ન-બિભાગ ન આશ્રમધર્મ, દુની દુખ-દોષ-દરિદ્ર-દલી હૈ ।
સ્વારથકો પરમારથકો કલિ રામકો નામપ્રતાપુ બલી હૈ ॥
ન મિટે ભવસંકટ, દુર્ઘટ હે તપ, તીરથ જન્મ અનેક અટો ।
કલિમેં ન બિરાગુ, ન ગ્યાનુ કહૂં સબુ લાગત ફોકટ ઝૂઠ-જટો ॥
નટુ જ્યોં જનિ પેટ-કુપેટક કોટિક ચેટક-કૌતુક-ઠાટ ઠટો ।
તુલસી જો સદા સુપુ ચાહિઅ તૌ, રસનાં નિસિ-બાસર રામુ રટો ॥
દમ દુર્ગમ , દાન, દયા, મખ, કર્મ, સુધર્મ અધીન સબૈ ધનકો ।
તપ, તીરથ, સાધન, જોગ, બિરાગસોં હોઇ, નહીં દૃઢ઼તા તનકો ॥
કલિકાલ કરાલમું રામકૃપાલુ' ચહૈ અવલંબુ બડ઼ો મનકો ।
'તુલસી' સબ સંજમહીન સબૈ, એક નામ-અધારુ સદા જનકો
પાઇ સુદેહ બિમોહ-નદી-તરની ન લહી, કરની ન કછૂ કી ।
રાંકથા બરની ન બનાઇ, સુની ન કથા પ્રહ્લાદ ન પ્રૂકી ॥

૧૦૯

અબ જોર જરા જરિ ગાતુ ગયો, મન માનિ ગલાનિ કુબાનિ ન મૂકી ।
નીકેં હૈ ઠીક દઈ તુલસી, અવલંબ બડ઼ો ઉર આખર દૂકી ॥

રામ-નામ-મહિમા

રામુ બિહાઇ 'મરા' જપતે બિગરી સુધરી કબિકોકિલહૂ કી ।
 નામહિ તે ગજકી, ગનિકાકી, અજામિલકી ચલિ ગૈ ચલચૂકી ॥
 નામપ્રતાપ બડ઼ો કુસમાજ બજાઇ રહી પતિ પાંડુબધૂકી ।
 તાકો ભલો અજહૂં 'તુલસી' જેહિ પ્રીતિ-પ્રતીતિ હૈ આખર દૂકી ॥
 નામ અજામિલ-સે ખલ તારન, તારન બારન-બારબધુકો ।
 નામ હરે પ્રહલાદ-બિષાદ, પિતા-ભય-સાંસાતિ સાગરુ સૂકો ॥
 નામસો પ્રીતિ-પ્રતીતિ બિહીન ગિલ્યો કલિકાલ કરાલ, ન ચૂકો ।
 રાખિહૈં રામુ સો જાસુ હિચૈં તુલસી હુલસૈ બલુ આખર દૂકો

૧૧૦

જીવ જહાનમેં જાયો જહાં, સો તહાં, 'તુલસી' તિહું દાહ દહો હૈ ।
 દોસુ ન કાહુ,કિયો અપનો, સપનેહૂં નહીં સુખલેસુ લહો હૈ ॥
 રામકે નામતે હોઉ સો હોઉ, ન સોઉ હિચૈં, રસના હીં કહો હૈ ।
 કિયો ન કછૂ,કરિબો ન કછૂ, કહિબો ન કછૂ,મરિબોઇ રહો હૈ ॥
 જીજે ન ઠાઉં, ન આપન ગાઉં, સુરાલયહૂ કો ન સંબલુ મેરેં ।
 નામુ રટો,જમબાસ ક્યોં જાઉં કો આઇ સકૈ જમકિકરુ નેરેં ॥
 તુમ્હરો સબ ભાંતિ તુમ્હારિઅ સૌં, તુમ્હહી બલિ હૌ મોકો ઠાહરુ હેરેં ।
 બૈરખ બાંહ બસાઇએ પૈ તુલસી-ઘરુ વ્યાધ-અજામિલ-ખેરેં ॥
 કા કિયો જોગુ અજામિલજૂ,ગનિકાં મતિ પેમ પગાઇ ।
 વ્યાધકો સાધુપનો કહિએ, અપરાધ અગાધનિ મેં હી જનાઇ ॥
 કરનાકરકી કરના કરના હિત,નામ-સુહેત જો દેત દગાઇ ।
 કાહેકો ખીઝિઅ રીઝિઅ પૈ, તુલસીહુ સોં હૈ, બલિ સોઇ સગાઇ ॥

૧૧૧

જે મદ-માર-બિકાર ભરે, તે અચાર-બિચાર સમીપ ન જાહીં ।
 હૈ અભિમાનુ તઉ મનમેં, જનુ ભાધિહે દૂસરે દીનન પાહીં? ॥
 જૌ કછુ બાત બનાઇ કહીં, તુલસી તુમ્હમેં, તુમ્હહૂ ઉર માહીં ।
 જાનકીજીવન! જાનત હૌ, હમ હૈ તુમ્હરે, તુમ મેં ,સકુ નાહીં

દાનવ-દેવ, અહીસ-મહીસ, મહામુનિ-તાપસ, સિધ્ધ-સમાજી ।
જગ-જાયક, દાનિ દુતીય નહીં, તુમ્હ હી સબકી સબ રાખત બાજી ॥

એતે બડ઼ે તુલસીસ! તઊ સબરીકે દિએ બિનુ ભૂખ ન ભાજી ।
રામ ગરીબનેવાજ! ભએ હૌ ગરીબનેવાજ ગરીબ નેવાજી ॥

કિસબી,કિસાન-કુલ,બનિક, ભિખારી, ભાટ,
ચાકર,ચપલ નટ, ચોર, ચાર ચેટકી ।

૧૧૨

પેટકો પઢ઼ંત ગુન ગઢ઼ંત, ચઢ઼ંત ગિરિ,
અટત ગહન-ગન અહન અખેટકી ॥

ઊંચે-નીચે કરમ, ધરમ-અધરમ કરિ,
પેટ હી કો પચત, બેચત બેટા-બેટકી ।
'તુલસી' બુઝાઇ એક રામ ઘનસ્થામ હી તેં,
આગિ બડ઼વાગિતેં બડ઼ી હૈ આગિ પેટકી ॥

ખેતી ન કિસાનકો,ભિખારીકો ન ભીખ, બલિ,
બનિકકો બનિજ, ન ચાકરકો ચાકરી ।
જીવિકા બિહીન લોગ સીધમાન સોચ બસ,
કહૈં એક એકન સોં'કહાં જાઇ, કા કરી?'
બેદહૂં પુરાન કહી,લોકહૂં બિલોકિઅત,
સાંકરે સબૈ પૈ,રામ! રાવરે કૃપા કરી ।
દારિદ-દસાનન દબાઇ દુની, દીનબંધુ!
દુરિત-દહન દેખિ તુલસી હહા કરી ॥

૧૧૩

કુલ- કરતૂતિ-ભૂતિ-કીરતિ-સુરૂપ-ગુન-
જૌબન જરત જુર, પરૈ ન કલ કહીં ।
રાજકાજુ કુપચ, કુસાજ ભોગ રોગ હી કે,
બેદ-બુધ બિઘા પાઇ બિબસ બલકહીં ॥

ગતિ તુલસીકી લખૈ ન કોઉ, જો કરત
પબ્બચતેં છાર, છારે પબ્બચ પલક હીં ।
કાસોં કીજૈ રોષુ દીજૈ કાહી, પાહિ રામ!

કિયો કલિકાલ કુલિ ખલલુ ખલક હીં ॥

બબુર-બહેરેકો બનાઇ બાગુ લાઇયત,

ઠુંધિબેકો સોઇ સુરતરુ કાટિયતુ હે ।

ગારી દેત નીચ હરિચંદ્રુ દધીચિહૂ કો,

આપને ચના ચબાઇ હાથ ચાટિયતુ હે ॥

આપુ મહાપાતકી, હંસત હરિ-હરહૂ કો,

આપુ હે અભાગી, ભરિભાગી ડાટિયતુ હે ।

કલિકો કલુષ મન મલિન કિએ મહત,

મસકકી પાંસુરી પયોધિ પાટિયતુ હે ॥

૧૧૪

સુનિએ કરાલ કલિકાલ ભૂમિપાલ! તુમહ,

જાહિ ઘાલો ચાહિએ, કહૌ ધૌં રાખે તાહિ કો ।

હૌ તૌ દીન દૂબરો, બિગારો-ઢારી રાવરો ન,

મૈહૂં તૈહૂં તાહિકો, સકલ જગુ જાહિકો ॥

કામ,કોહૂ લાઇ કે દેખાઇયત આંખિ મોહિ,

એતે માન અકસુ કીબેકો આપુ આહિ કો ॥

સાહેબુ સુજાન, જિન્હ સ્વાનહૂં કો પચ્છુ કિયો,

રામબોલા નામુ, હૌં ગુલામુ રામસાહિકો ॥

૧૧૫

સાંચી કહૌ,કલિકાલ કરાલ !મૈં ઢારો-બિગારો તિહારો કહા હે ।

કામકો, કોહકો,લોભકો, મોહકો મોહિસોં આનિ પ્રપંચુ રહા હે ॥

હૌ જગનાયકુ લાયક આજુ, પૈ મેરિઓ ટેવ કુટેવ મહા હે ।

જાનકીનાથ બિના 'તુલસી' જગ દૂસરેસોં કરિહૌં ન હહા હે ॥

ભાગીરથી-જલુ પાનકરૌં,અરુ નામ કે રામકે લેત નિતૈ હૌં ।

મોકો ન લેનો, ન દેનો કછૂ, કલિ ! ભૂલી ન રાવરી ઓર ચિતેહૌ ॥

જાનિ કે જોરુ કરૌ, પરિનામ તુમહે પછિતૈહૌ, પૈ મૈં ન ભિતેહૌં ।

બ્રાહ્મન જયોં ઉગિલ્યો ઉરગારિ, હૌં ત્યોં હૌં તિહારૈં હિએં ન હિતૈહૌં ॥

राजमरावके बालक पेलि डै पालत-वावत भूसरको ।
 सुचि सुंदर सालि सकेलि, सो बारि डै बीजु बटोरत ठिसरको ॥
 गुन-ग्यान-गुमानु, लँभेरि बडःी, कलपद्रुमु काटत भूसरको ।
 कलिकाल बिचारु अथारु डरो, नडिं सूत्रै कछु धमधूसरको ॥

११६

कीबे कडा, पढःिबेको कडा हलु, भूजि न बेदको लेदु बिचारै ।
 स्वारथको परमारथको कलि कामद रामको नामु बिसारै ॥
 बाद-बिबाद बिषादु बढःाँठ डै छाती पराँठ औ आपनी जरै ।
 थारिडुको, छडुको, नवको, दस-आठको पाहु कुकाहु ज्यौं हारै ॥
 आगम बेद, पुरान बभानत मारग कोटिन, जाडिं न जाने ।
 जे मुनि ते पुनि आपुडि आपुको हसु कडावत सिध सथाने ॥
 धर्म सबै कलिकाल ग्रसे, जप, जोग बिरागु लै जुव पराने ।
 को करि सोयु मरै 'तुलसी' डम जानकीनाथके डाय बिकाने ॥
 धूत कडौ, अवधूत कडौ, रजपूतु कडौ, जोलडा कडौ कोठ ।
 काडूकी बेटीसौं बेटा न ब्याडब, काडूकी जाति बिगार न सोठि ॥

११७

तुलसी सरनाम गुलामु डै रामको, जाको रुचै सो कडै कछु ओठि ।
 माँगि डै भैबौ, मसीतको सोठबो, लैबोको अकु न डैबेको टोठि ॥
 मेरें जाति-पाँति न थडौं काडूकी जाति-पाँति,
 मेरे कोठि कामको न डौं काडूके कामको
 लोडु परलोडु रघुनाथडी डे डाय सब,
 भारी डै बरोसो तुलसीके अक नामको ॥
 अतिडी अथाने उपभानो नडिं भूजै लोग,
 'साड डी को गोतु गोतु डोत डै गुलामको ॥
 साधु डे असाधु, डै भलो डे पोय, सोयु कडा,
 काकाडूके द्वार परौं, जो डौं सो डौं रामको ॥
 कोठि कडै, करत कुसाज, दगाबाज बडःो,
 कोठि कडै रामको गुलामु भरो भूब डै ।

સાધુ જાને મહાસાધુ, ખલ જાને મહાખલ,
બાની ઝૂંઠી-સાંચી કોટિ ઉઠત હબૂબ હે ॥

ચહત ન કાહૂસોં ન કહત કાહૂકી કછૂ,
સબકી સહત , ઉર અંતર ન ઊબ હે ।
તુલસીકો ભલો પોચ હાથ રઘુનાથહી કે
રામકી ભગતિ-ભૂમિ મેરી મતિ દૂબ હે ॥

૧૧૮

જાગૈ જોગી-જંગમ, જતી-જમાતી ધ્યાન ધરૈ
ડરૈ ઉર ભારી લોભ, મોહ, કોહ,કામકે ।
જાગૈ રાજા રાજકાજ, સેવક-સમાજ,સાજ,
સોચૈ સુનિ સમાચાર બડ઼ે બૈરી બામકે ॥

જાગૈ બુધ બિદ્યા હિત પંડિત ચકિત ચિત,
જાગૈ લોભી લાલચ ધરનિ ,ધન ધામકે ।
જાગૈ ભોગી ભોગ હીં, બિયોગી, રોગી સોગબસ,
સોવૈ સુખ તુલસી ભરોસે એક રામકે ॥

રામુ માતુ,પિતુ, બંધુ, સુજન, ગુરુ, પૂજ્ય, પરમહિત ।
સાહેબુ, સખા,સહાય,નેહ-નાતે, પુનીત ચિત ॥

દેસુ,કોસુ, કુલુ,કર્મ,દર્મ, ધનુ, ધામ,ધરનિ, ગતિ ।
જાતિ-પાંતિ સબ ભાંતિ લાગિ રામહિ હમારિ પતિ ॥

૧૧૯

મહારાજ, બલિ જાઉં, રામ ! સેવક-સુખદાયક ।
મહારાજ, બલિ જાઉં, રામ ! સુન્દર સબ લાયક ॥

મહારાજ, બલિ જાઉં, રામ ! રાજીવબિલોચન ॥

બલિ જાઉં,રામ ! કરુનાયતન, પ્રનતપાલ, પાતકહરન ।
બલિ જાઉં, રામ ! કલિ-ભય-બિકલ તુલસિદાસુ રાખિઅ સરન ॥

જય તાડ઼કા-સુબાહુ-મથન મારીચ-માનહર!
મુનિમખ-રચન-દચ્છ, સિલાતારન, કરુનાકર !

नृपगन-बल-मद सलित संभु-कोई-ड-भिडंडन !

जय कुठारधरदर्पदलन दिनकरकुलमंडन ॥

जय जनकनगर-आनंदप्रद, सुभसागर, सुभमाभवन ।

कड तुलसिदासु सुरमुकुमनि, जय जय जय जानकिरमन ॥

१२०

जय जयंत-जयकर, अनंत, सजजनजनरंजन!

जय बिराध-बध-बिदुष, बिबुध-मुनिगन-भय-भंजन

जय निसियरी-बिदुष-करन रघुवंसबिभूषन!

सुभट यतुईस-सडस दलन त्रिसिरा-भर-दूषन ॥

जय दंडकवन-पावन-करन, तुलसिदास-संसय-समन!

जगबिदित जगतमनि, जयति जय जय जय जानकिरमन!

जय मायामृगमथन, गीध-सभरी-उधरन !

जय कबंधसूदन बिसाल तरु ताल बिदारन !

दवन बालि बलसावि, थपन सुग्रीव, संतलित !

कपि कराल भट भालु कटक पालन, कृपालयित!

जय सिय-बियोग-दुभ डेतु कृत-सेतुबंध बारिधिदमन !

दससीस बिभीषन अलयप्रद, जय जय जय जानकिरमन !

१२१

रामप्रेमकी प्रधानता

कनककुधरु डेदारु, भीजु सुंदर सुरमनि भर ।

सींथि कामधुड धेनु सुधामय पय बिसुधतर ॥

तीरथपति अंकुरसरुप जखेस रख तेडि ।

मरकतमय साभा-सुपुत्र, मंजरय लखि जेडि ॥

डैवल्य सकल कृल, कलपतरु, सुभ सुभाव सब सुभ भरिस ।

जाय सो सुभट्ट समर्थ पाठ रन रारि न मंडै ।

जाय सो जती कडाय बिषय-बासना न छंडै ॥

जाय धनिडु बिनु दान, जाय निर्धन बिनु धर्मडि ।

जाय सो पंडित पढःि पुरान जो रत न सुकर्मडि ॥

सुत जाय मातु-पितु-भक्ति बिनु, तिय सो जाय जेडि पति न डित ।

સબ જાય દાસુ તુલસી કહે, જૌ ન રામપદ નેહુ નિત ॥

૧૨૨

કો ન ક્રોધ નિરદહ્યો, કામ બસ કેહિ નહિ કીન્હો?

કો ન લોભ દૃઢઃ કુંદ બાંધિ ત્રાસન કરિ દીન્હો ?

કૌન હૃદયં નહિ લાગ કઠીન અતિ નારિ-નયન-સર?

લોચનજુત નહિ અંધ ભયો શ્રી પાઇ કૌન નર ?

સુર-નાગ-લોક મહિમંડલહુ કો જુ મોહ કીન્હો જય ન ?

કહ તુસિદાસુ સો ઊબરૈ, જેહિ રાખ રામુ રાજિવનયન ॥

ભૌહ-કમાન સંધાન સુઠાન જે નારિ-બિલોકનિ-બાનતેં બાંચે ।

કોપ-કુસાનુ ગુમાન-અવાં ઘટ-જયોં જિનકે મન આવ ન આંચે ।

લોભ સબૈ નટકે બસ હૈ કપિ-જયોં જગમેં બહુ નાય ન નાચે

નીકે હૈ સાધુ સબૈ તુલસી, પૈ તેઈ રઘુબીરકે સેવક સાંચે ॥

બેષ સુબનાઇ સુચિ બચન કહેં ચુવાઇ

જાઇ તૌ ન જરનિ ધરનિ-ધન-ધામકી ।

૧૨૩

કોટિક ઉપાય કરિ લાલિ પાલિઅત દેહ,

મુખ કહિઅત ગતિ રામહીકે નામકી ॥

પ્રગટૈ ઉપાસના, દુરાવૈ દુરબાસનાહિ,

માનસ નિવાસભૂમિ લોભ-મોહ-કામકી ।

રાગ-રોષ-ઇરિષા-કપટ-કુટિલાઇ ભરે

તુલસી-સે ભગત ભગતિ થહેં રામકી ॥

કાલિહીં તરુન તન, કાલિહીં ધરનિ-ધર,

કાલિહીં જિતૌંગો રન, કહત કુચાલિ હૈ ।

કાલિહીં સાધૌંગો કાજ, કાલિહીં રાજા-સમાજ,

મસક હૈ કહે, ' ભાર મેરે મેરુ હાલિહે' ॥

તુલસી યહી કુભાંતિ ઘને ઘર ઘાલિ આઇ,

ઘને ઘર ઘાલતિ હૈ, ઘને ઘર ઘાલિહે ।

દેખત- સુનત-સમુઝતહુ ન સૂઝૈ સોઈ,

कबलूँ कल्यो न काललू को कालु कालि है ॥

१२४

रामभक्तिकी याचना

भयो न तिकाल तिलूँ लोक तुलसी-सो मंद,
 निहँ सब साधु,सुनि मानौ न सकोयु डौं ।
 जानत न जोगु छियँ छानि मानैँ जानकीसु,
 काडेको परेभो,पापी प्रपंची पोयु डौं ॥

पेट भरिभेडे काज मडाराजको कडायोँ
 मडाराजलूँ कल्यो है प्रनत-बिमोयु डौं ।
 निज अघजाल, कलिकालकी करालता
 बिलोकि डोट ब्याकुल, करत सोई सोयु डौं ॥

धर्म कें सेतु जगमंगलके डेतु भूमि-
 भारु डरिभेको अवतारु लियो नरको ।
 नीति औ प्रतीति-प्रीतिपाल यालि प्रभु मानु
 लोक-बेद राभिभेको पनु रघुबरको ॥

बानर-बिभीषनकी ओर के कनावडः है,
 सो प्रसंगु सुनें अंगु जरे अनुचरको ।
 राभे रीति आपनी जो डोई सोई कीजै, बलि,
 तुलसी तिलारो घर जायडि है घरको ॥

१२५

नाम मडाराजके निबाळ नीको कीजै उर
 सबडी सोडात, मैं न लोगनि सोडात डौं ।
 कीजै राम! बार यछि मेरी ओर थष-कोर
 ताछि लगि रंक जयोँ सनेळ को ललात डौं ॥

तुलसी बिलोकि कलिकालकी करालता
 कृपालको सुभाउ समुजत सकुयात डौं
 लोक अक भाँतिको, त्रिलोकनाथ लोकबस
 आपनो न सोयु, स्वामी-सोयडी सुभात डौं ॥

प्रभुकी मडत्ता और दयालुता

તૌલૌ લોભ લોલુપ લલાત લાલચી લબાર,
બાર-બાર લાલચુ ધરનિ-ધન-ધામકો ।

૧૨૬

તબલૌ બિયોગ-રોગ-સોગ, ભોગ જાતનાકો
જુગ સમ લાગત જીવનુ જામ-જામકો ।
તૌલૌ દુખ-દારિદ દહત અતિ નિત તનુ
તુલસી હૈ કિંકરુ બિમોહ-કોહ-કામકો ।
સબ દુખ આપને, નિરાપને સકલ સુખ,
જૌલૌ જનુ ભયો ન બજાઇ રાજા રામકો ॥

તૌલૌ મલીન , હીન દીન, સુખ સપને ન,
જહાં-તહાં દુખી જનુ ભાજનુ કલેસકો ।
તૌલૌ ઉબેને પાય ફિરત પેટૌ ખલાય
બાય મુહ સહત પરાભૌ દેસ-દેસકો ।
તબલૌ દયાવનો દુસહ દુખ દારિદકો,
સાથરીકો સોઇબો, ઓઢ્ોબો ઝૂને ખેસકો ॥

જબલૌ ન ભજૈ જીહ જાનકી-જીવન રામુ,
રાજનકો રાજા સો તૌ સાહેબુ મહેસકો ॥

ઇસનકે ઇસ, મહારાજનકે મહારાજ,
દેવનકે દેવ, દેવ! પ્રાનહુકે પ્રાન હૌ ।

૧૨૭

કાલહુકે કાલ, મહાભૂતનકે મહાભૂત,
કર્મહુકે કરમ, નિદાનકે નિદાન હૌ ।
નિગમ કો અગમ, સુગમ તુલસીહૂ-સેકો
એતે માન સીલસિંધુ, કરુનાનિધાન હૌ ।
મહિમા અપાર, કાહૂ બોલકો ન વારાપાર,
બડ્ો સાહબીમેં નાથ ! બડ્ો સાવધાન હૌ ॥

આરતપાલ કૃપાલ જો રામુ જેહીં સુમિરે તેહિકો તહં ઠાઢેં ।
નામ-પ્રતાપ-મહામહિમા અંકરે કિયે ખોટેઉ છોટેઉ બાઢ્ો ॥
સેવક એકતેં એક અનેક ભએ તુલસી તિહું તાપ ન ડાઢ્ો ।

प्रेम बढीं प्रडलादडिको, जिन पाउनते परमेस्वरु काढः े ॥

काढःि कृपान, कृपा न कळूँ, पितु काल कराल बिलोकि न भागे ।

'राम कडाँ? सब ठाँउँ, 'भंभमें? 'डाँ'सुनि डाँक नृकेडरि जागे ॥

बैरि बिदारि भअे बिकराल, कळे प्रलादडिके अनुरागे ।

प्रीति-प्रतीति बडःी तुलसी, तभते सब पाउन पूजन लागे ॥

१२८

अंतरजामिडुते बडःे बाडेरजामि है राम, जे नाम लियेते ।

धावत धेनु पेन्डाठ लवाठ जयोँ बालक-बोलनि कान डियेते ॥

आपनि बूजि कडे तुलसी, कडिबेकी न बावरि बात बियेते ।

पैज परे प्रडलादडुको प्रगटे प्रभु पाउनते, न डियेते ॥

बालकु बोलि दियो बलि कालको कायर कोटि कुयालि यलाठ ।

पापी है बाप, बडःे परतापते आपनि ओरते भोरि न लाठ ॥

भूरि दठ बिसमूरि, भठ प्रडलाद-सुधाठ सुधाकी मलाठ ।

रामकृपाँ तुलसी जनको कग डोत भलेको भलाठ भलाठ ॥

कंस करी बृजबासिन पै करतूति कुभाँति, यली न यलाठ ।

पंडूके पूत सापूत, कपूत सुजोधन भो कलि छोटो छलाठ ॥

१२९

कान्ड कृपाल बडःे नतपाल, गअे भल भेयर भीस भलाठ ।

ठीक प्रतीति कडे तुलसी, जग डोठ भले को भलाठ भलाठ ॥

अवनीस अनेक भअे अवनी, जिनके उरते सुर सोय सुभाडी ।

मानव-दानव-देव सतावन रावन घाटि रअ्यो जग माडी ॥

ते मिलिये धरि धूरि सुजोधनु, जे यलते बडु छत्रकी छाँडी ।

भेद पुरान कडे, जगु जान, गुमान, गोबिंदडि भावत नाडी ॥

गोपियोका अनन्य प्रेम

जब नैनन प्रीति ठठ ठग स्याम सोँ, स्थानी सभी डहि डौँ बरजु ।

नडि जानो बियोगु-सो रोगु है आगेँ, जुकी तभ डौँ तेडि सोँ तरजु ॥

अभ देड भठ पट नेडके धाले सोँ, ब्यौत करै बिरडा-दरजु ।

બ્રજરાજકુમાર બિના સુનુ ભૂંગ ! અનંગુ ભયો જિયકો ગરજી ॥

૧૩૦

જોગ-કથા પઠઈ બ્રજકો, સબ સો સઠ ચેરીકી ચાલ ચલાકી ।
ઊઘી જૂ! ક્યોં ન કહે કુબરી, જો બરી નટનાગર હેરિ હલાકી ॥

જાહિ લગૈ પરિ જાને સોઈ, તુલસી સો સોહાગિનિ નંદલલાકી ।
જાની હૈ જાનપની હરિકી, અબ બાંધિયૈગી કછુ મોટિ કલાકી ॥

પઠયો હૈ છપદુ છબીલેં કાન્હ કેહૂં કહૂં
ખૌજિકૈ ખવાસુ ખાસો કુબરી-સી બાલકો ।
ગ્યાનકો ગઢ઼ૈયા, બિનુ ગિરાકો પઢ઼ૈયા, બાર-
ખાલકો કઢ઼ૈયા, સો બઢ઼ૈયા ઉર-સાલકો ॥

પ્રીતિકો બધીક, રસ રીતિકો અધિક, નીતિ-
નિપુન, બિબેકુ હૈ, નિદેસુ દેસ-કાલકો ।
તુલસી કહેં ન બનૈ, સહેં હી બનૈગી સબ
જોગુ ભયો જોગકો બિયોગુ નંદલાલકો ॥

૧૩૧

વિનય

હનુમાન વ્હે કૃપાલ, લાડિલે લખનલાલ!
ભાવતે ભરત! કીજૈ સેવક-સહાય જૂ ।
બિનતી કરત દીન દૂબરો દયાવનો સો
બિગરેતેં આપુ હી સુધારિ લીજે ભાય જૂ ॥

મેરી સાહિબિની સદા સીસપર બિલસતિ
દેબિ ક્યોં ન દાસકો દેખાઈયત પાય જૂ ।
ખીઝહૂમેં રીઝિબેકી બાનિ સદા રીઝત હૈં,
રીઝે હૈહૈં, રામકી દોહાઈ, રઘુરાય જૂ ॥

બેષ બિરાગકો, રાગ ભરો મનુ માય! કહૌં સતિભાવ હૌં તોસૌં ।
તેરે હી નાથકો નામુ લૈ બેચિ હૌં પાતકી પાવંર પ્રાનનિ પોસૌં ॥
એતે બડ઼ે અપરાધી અઘી કહૂં, તૈં કહુ, અંબ! કિ મેરો તૂં મોસૌં ।
સ્વારથકો પરમારથકો પરિપુરન ભો, ફિરિ ઘાટિ ન હોસૌં ॥

१३२

सीतावट-वर्णन

जहाँ बालमीकि भये व्याधते मुनिंदु साधु

'मरा मरा' जपे सिभ सुनि रिषि सातकी ।

सीयको निवास, लव-कुसको जनमथल

तुलसी छुवत छौं ताप गरै गातकी ॥

बिटपमडीप सुरसरित समीप सोडै,

सीताबटु पेभत पुनीत छेत पातकी ।

बारिपुर दिगपुर भीय बिलसति भूमि,

अंकित जो जानकी-चरन-जलजातकी ॥

मरकतभरन परन , हल मानिक-से

लसै जटाजूट जनु रुपभेष हरु डै ।

सुषमाको डैरु कैधौं सुकृत-सुमेरु कैधौं,

संपदा सकल मुटु-मंगलको धरु डै ॥

देत अभिमत जो समेत प्रीति सेठये

प्रतीति मानि तुलसी, बियारि काको थरु डै ।

सुरसरि निकट सुडावनी अवनि सोडै

रामरवनिको बटु कलि कामतरु डै ॥

१३३

देवधुनि पास, मुनिबासु, श्रीनिवासु जहाँ,

प्राकृतहुँ बट-बूट बसत पुरारि हँ ।

जोग-जप-जागको, बिरागको पुनीत पीहु

रागिनि पै सीहि डीहि बाडरी निहारि हँ ॥

'आयसु', 'आदेस', 'बाबू' भलो-भलो भावसिध

तुलसी बियारि जोगी कडत पुकारि हँ ।

राम-भगतनको तौ कामतरुते अधिक,

सियबटु सेयें करतल हल चारि हँ ॥

ચિત્રકૂટ-વાર્ણન

જહાં બનુ પાવનો સુહાવને બિહંગ-મૃગ,
દેખિ અતિ લાગત અનંદુ ખેત-ખૂંટ-સો ।

૧૩૪

સીતા-રામ-લખન-નિવાસુ, બાસુ મુનિનકો,
સિધ્ધ-સાધુ-સાધક સબૈ બિબેક-બૂટ-સો ॥

ઝરના ઝરત ઝારિ સીતલ પુનીત બારિ,
મંદાકિનિ મંજુલ મહેસજટાજૂટ-સો ।
તુલસી જૌ રામસો સનેહુ સાંચો ચાહિયે તૌ,
સેઇયે સનેહસૌ બિચિત્ર ચિત્રકૂટ સો ॥

મોહ-બન-કલિમલ-પલ-પીન જાનિ જિય
સાધુ-ગાઇ-બિપ્રનકે ભયકો નેવારિહૈ ।
દીન્હીહૈ રજાઇ રામ, પાઇ સો સહાઇ લાલ
લખન સમત્ય બીર હેરિ-હેરિ મારિહૈ ॥

માદાકિની મંજુલ કમાન અસિ,બાન જહાં
બારિ-ધાર ધીર ધરિ સુકર સુધારિહૈ ।
ચિત્રકૂટ અચલ અહેરિ બૈઠ્યો ઘાત માનો
પાતકકે બ્રાત ઘોર સાવજ સંધારિહૈ ॥

લાગિ દવારિ પહાર ઠહી, લહકી કપિ લંક જયા ખરખૌકી ।
ચારુ ચુઆ ચહું ઓર ચલૈ, લપટૈ-ઝપટૈ સો તમીચર તૌકી ॥

૧૩૫

ક્યૌં કહિ જાત મહાસુધમા, ઉપમા તકિ તાકત હૈ કબિ કૌં કી ।
માનો લસી તુલસી હનુમાન હિઅં જગજીતિ જરાયકી ચૌકી ॥

તીર્થરાજ-સુધમા

દેવ કહેં અપની-અપના, અવલોકન તીરથરાજુ ચલો રે ।
દેખિ મિટૈ અપરાધ અગાધ, નિમજજત સાધુ-સમાજુ ભલો રે ॥
સોહૈ સિતાસિતકો મિલિબો, તુલસી હુલસૈ હિય હેરિ હલોરે ।
માનો હરે તૂન ચારુ ચરૈ બગરે સુરધેનુકે ધૌલ કલોરે ॥

श्रीगङ्गा-महात्म्य

देवनदी कळं जो जन जान किअे मनसा, कुल कोटि उधारे ।
 देपि यले ङगरैँ सुरनारि, सुरेस बनाठ बिमान सँवारे ॥
 पूजाको साजु बिरंथि रथैँ तुलसी, जे महातम जाननिछारे ।
 ओककी नीव परी छरिलोक बिलोकत गंग ! तरंग तिछारे ॥

१३६

ब्रह्मु जो ब्यापकु भेद कळैँ, गम नाछि गिरा गुन-ग्यान-गुनीको ।
 जो करता, भरता, उरता, सुर-साडेबु, साडेबु दीन-दुनीको ॥
 सोठ भयो द्रवद्रुप सछी, जो छै नाथु बिरंथि मछेस मुनीको ।
 मानि प्रतीति सदा तुलसी जलु काछे न सेवत देवधुनीको ॥
 बारि तिछारो निछारि मुरारि भअँ परसेँ पद पापु लछौगो ॥
 ठस है सीस धरौँ पै उरौँ, प्रभुकी समताँ बड्े दोष दछौँगो ॥
 भरु बारछिं बार सरीर धरौँ, रघुभीरको है तव तीर रछौँगो ।
 भागीरथी! बिनवौँ कर जोरि, बछोरि न भोरि लगै सो कछौँगो ॥

१३७

अन्नपूर्णा-महात्म्य

वालथी ललात, बिललात द्वार-द्वार दीन,
 बदन मलीन, मन मिटैँ ना बिसूरना ।
 ताकत सराध, छै बिबाड, छै उछाड कछु,
 ओलै लोल बूळत सभद डोल-तूरना ॥
 ध्यासेछुँ न पावै बारि, भूभेँ न यनक थारि,
 थाडत अछारन पछार, दारि धूर ना ।
 सोकको अगार, दृभभार भरो तौलौँ जन
 जौलौँ दैबी द्रवै न भवानी अन्नपरना ॥

शंकर-स्तवन

भस्म अंग, मर्दन अनंग, संतत असंग डर ।
 सीस गंग, गिरिजा अर्धंग, भूषन भुजंगबर ॥

મુંડમાલ, બિધુ બાલ ભાલ, ડમરુ કપાલુ કર ।
 બિબુધબુંદ-નવકુમુદ-ચંદ, સુખકંદ સૂલધર ॥
 ત્રિપુરારિ ત્રિલોચન, દિગ્બસન, બિષભોજન, ભવભયહરન ।
 કહ તુલસિદાસુ સેવત સુલભ સિવ સિવ સિવ સંકર સરન ॥

૧૩૮

ગરલ-અસન દિગ્બસન બ્યસન ભંજન જનરંજન ।
 કુંદ-ઇંદુ-કર્પર-ગૌર સચ્ચિદાનંદધન ॥
 બિકટબેષ, ઉર સેષ, સીસ સુરસરિત સહજ સુચિ ।
 સિવ અકામ અભિરામધામ નિત રામનામ રુચિ ॥
 કંદર્પદર્પ દુર્ગમ દમન ઉમારમન ગુનભવન હર ।
 ત્રિપુરારિ! ત્રિલોચન! ત્રિગુનપર! ત્રિપુરમથન! જય ત્રિદસબર ॥
 અરધ અંગ અંગના, નામુ જોગીસુ, જોગપતિ ।
 બિષમ અસન દિગ્બસન, નામ બિસ્બેસુ બીસ્વગતિ ॥
 કર કપાલ, સિર માલ બ્યાલ, બિષ-ભૂતિ-બિભૂષન ।
 નામ સુધ્ધ, અભિરુધ્ધ, અમર અનવધ, અદૂષન ॥
 બિકરાલ-ભૂત-બેતાલ-પ્રિય ભીમ નામ, ભવભયદમન ।
 સબ 'બિધિ સમર્થ, મહિમા અકથ, તુલસિદાસ-સંસય-સમન ॥

૧૩૯

ભૂતનાથ ભયહરન ભીમ ભયભવન ભૂમિધર ।
 ભાનુમંત ભગવંત ભૂતિભૂષન ભુજંગબર ॥
 ભવ્ય ભાવબલ્લભ ભવેસ ભવ-ભાર-બિભંજન
 ભૂરિભોગ ભૈરવ કુજોગગંજન જનરંજન ॥
 ભારતી-બદન બિષ-અદન સિવ સસિ-પતંગ-પાવક-નયન ।
 કહ તુલસિદાસ કિન ભજસિ મન ભદ્રસદન મર્દનમય ॥
 નાગો ફિરૈ કહૈ માગનો દેખિ 'ન ખાંગો કછૂ', જનિ માગિયે થોરો ।
 રાંકનિ નાકપ રીઝિ કરૈ તુલસી જગ જો જુરૈ જાયક જોરો ॥

नाक संवारत आयो छौं नाकडि, नाळि पिनाडिडि नेकु निछोरो ।
 ब्रह्मा कडे, गिरिजा! शिखवो पति रावरो, दानि छै भावरो भोरो ॥
 बिषु पावकु ब्याल कराल गरे, सरनागत तौ तिहुँ ताप न डाढःे ॥
 भूत बेताल सप्पा, भव नामु दलै पलमें भवके भय गाढःे ॥

१४०

तुलसीसु दरिद्र-सिरोमनि, सो सुमिरें दृष-दारिद छोळि न डाढःे ।
 भौनमें भाँग, धतुरोछ आँगन, नागेके आगे छै मागने बाढःे ॥
 सीस बसै बरदा, बरदानि, चढ्योबरदा, धर-यो बरदा छै ।
 धाम धतूरो, बिभूतिको कूरो, निवासु जडाँ सब लै मरे दारुँ ॥
 ब्याली कपाली छै प्याली, यहुँ दिसि भाँगकी टाटिन-डके परदा छै ।
 राँकसिरोमनि काडिनिभाग बिलोकत लोकप को करदा छै ॥
 दानि जो यारि पदारथको, त्रिपुरारि, तिहुँ पुरमें सिर टीको ।
 भोरो भलो, भले भायको भूपो, भलोछ कियो सुमिरें तुलसीको ॥
 ता बिनु आसको दास भयो, कबहुँ न मिट्यो लघु लालयु जुको ।
 साधो कडा करि साधन तै, जो पै राधो नही पति पारबतीको ॥

१४१

जात जरे सब लोक बिलोडि तिलोचन सो बिषु लोडि लियो छै ।
 पान कियो बिषु, भूषन भो, करुनाबरुनालय साँछ-छियो छै ।
 मेरोछ झोरिबे जोगु कपारु, कियोँ कछु काहुँ लभाछ दियो छै
 काछे न कान करौं बिनती तुलसी कलिकाल बेडाल कियो छै ॥
 भायो कालकूटु भयो अजर अमर तनु,
 भवनु मसानु, गथ गाठरी गरदकी ।
 उमरु कपालु कर, भूषन कराल ब्याल,
 भावरे अःकी रीऊ बाडन बरदकी ॥
 तुलसी बिसाल गोरे गात बिलसति भूति,
 मानो छिमगिरि यारु यँदनी सरदकी ।
 अर्थ-धर्म-काम-मोख्य बसत बिलोकनिमें,
 कासी करामाति जोगी जागति मरदकी ॥

પિંગલ જટાકલાપુ માથેપૈ પુનીત આપુ,
પાવક નૈના પ્રતાપ ભૂપર બરત હૈ ।

૧૪૨

લોચન બિસાલ લાલ, સોહૈ બાલચંદ્ર ભાલ,
ખંઠ કાલકૂટ, બ્યાલ-ભૂષન ઘરત હૈ ॥
સુંદર દિગંબર, બિભૂતિ ગાત, ભાંગ ખાત,
રૂરે સુંગી પુરૈ કાલ-કંટક હરત હૈ ।
દેત ન અઘાત શીઝિ, જાત પાત આકહીકૈ
ભોરાનાથ જોગી જબ ઔઢર ઢરત હૈ ॥
દેત સંપદાસમેત શ્રીનિકેત જાયકનિ,
ભવન બિભૂતિ-ભાંગ, બૃષભ બહનુ હૈ ।
નામ બામદેવ દાહિનો સદા અસંગ રંગ
અર્ધ અંગ અંગના, અનંગકો મહનુ હૈ ॥

તુલસી મહેસકો પ્રભાવ ભાવહી સુગમ
નિગમ-અગમહૂકો જાનિબો ગહનુ હૈ ।
ભેષ તૌ ભિખારકો ભયંકરરૂપ સંકર
દયાલ દીનબંધુ દાનિ દારિદદહનુ હૈ ॥

૧૪૩

ચાહૈ ન અનંગ- અરિ એકૌ અંગ માગનેકો
દેબોઠ પૈ જાનિયે, સુભાવસિદ્ધ બાનિ સો ।
બારિ બુંદ ચારિ ત્રિપુરારિ પર ડારિયે તૌ
દેત ફલ ચારિ, લેત સેવા સાંચી માનિ સો ॥
તુલસી ભરોસો ન ભવેસ ભોરાનાથકો તૌ
કોટિક કલેસ કરૌ, મરૌ છાર છાનિ સો ।
દારિદ દમન દૂખ-દોષ દાહ દાવાનલ
દુની ન દયાલ દૂજો દાનિ સૂલપાનિ-સો ॥
કાહેકો અનેક દેવ સેવત જાગૈ મસાન
ખોવત અપાન, સઠ હોત હઠિ પ્રેત રે ।
કાહેકો ઉપાય કોટિ કરત, મરત ધાય,

जायत नरेस देस- देसके, अयेत रे
तुलसी प्रतीति बिनु त्यागै तैं प्रयाग तनु,
धनडीके छेत दान देत कुरुभेत रे ।
पात द्वै धतूरेके दै, भोरें डै, भवेससों,
सुरेसलूकी संपदा सुभायसों न लेत रे ॥

१४४

स्यंदन, गयंद, बाजिराजि, भले भले भट,
धन-धाम-निकर करनिछूँ न पूजै क्वै ।
भनिता बिनीत, पूत हावन सोडावन, औ
बिनय बिभेक, बिधा सुभग सरीर जवै ॥

छहाँ असो सुभ, परलोक सिवलोक ओक,
जाको हल तुलसी सो सुनौ सावधान है ।
जानें, बिनु जानें, डै रिसानें, डेलि कबहुँक
सिवछि यढःाये हैडै भेलके पतौवा द्वै ॥

रति-सी रवनि, सिंधुमेभला अवनि पति
औनिप अनेक हाढःे ढाय जोरि डारि डै ।
संपदा-समाज देपि वाज सुरराजहुँके
सुभ सब बिधि बिधि दीन्है, सवाँरि डै ॥

छहाँ असो सुभ, सुरलोक सुरनाथपद,
जाको हल तुलसी सो कडैगो बियारि डै ।
आकके पतौआ यारि हूल डै धतूरेके द्वै
दीन्है हैडै बारक पुरारिपर डारिडै ॥

१४५

देवसरि सेवौं बामदेव गाँ रावरेडीं
नाम रामडीके मागि उदर भरत छौं ।
दीबे जोग तुलसी न लेत काडूको कछुक,
लिपी न भलाई भाल, पोय न करत छौं ॥

अते पर छुँ जो कोउ रावरो है जोर करै,
ताको जोर, देव! दीन द्यारें गुदरत छौं ।

પાઇ ડૈ ઉરાહનો ઉરાહનો ન દીજો મોહિ ,
કાલકલા કાસીનાથ કહેં નિબરત હૌં
ચેરો રામરાઇકો, સુજસ સુનિ તેરો, હર!
પાઇ તર આઇ રહ્યૌં સુરસરિતીર હૌં ।

૧૪૬

બામદેવ! રામકો સુભાવ-સીલ જાનિયત
નાતો નેહ જાનિયત રઘુબીર ભીર હૌં ॥
અધિભૂત બેદન બિષમ હોત, ભૂતનાથ
તુલસી બિકલ, પાહિ! પચત કુપીર હૌં ।
મારિયે તૌ અનાયાસ કાસીબાસ ખાસ ફલ,
જ્યાઇયે તૌ કૃપા કરિ નિરુજસરીર હૌં ॥

જીબેકી ન લાલસા, દયાલ મહાદેવ! મોહિ,
માલુમ હૈ તોહિ, મરિબેઇકો રહતુ હૌં ।
કામરિપુ ! રામકે ગુલામનિકો કામતરુ!
અવલંબ જગદંબ સહિત ચહતુ હૌં ॥
રોગ ભયો ભૂત-સો, કુસૂત ભયો તુલસીકો,
ભૂતનાથ, પાહિ! પદપંકજ ગહતુ હૌં ।
જ્યાઇયે તૌ જાનકીરમન-જન જાનિ જિયં
મારિયે તૌ માગી મીચૂ સૂધિયૈ કહતુ હૌં ॥

૧૪૭

ભૂતભવ! ભવત પિસાચ -ભૂત- પ્રેત -પ્રિય,
આપનો સમાજ સિવ આપુ નીકેં જાનિયે ।
નાના બેષ, બાહન, બિભૂષન, બસન, બાસ,
ખાન -પાન, બલિ-પૂજા બિધિકો બખાનિયે ॥
રામકે ગુલામનિકી રીતિ, પ્રીતિ સૂધી સબ,
સબસૌં સનેહ, સબહીકો સનમાનિયે ।
તુલસીકી સુધરૈ સુધારે ભૂતનાથહીકે
મેરે માય બાપ ગુરુ સંકર-ભવાનિયે ॥

કાશીમેં મહામારી

गौरीनाथ, भोरानाथ, भवत भवानीनाथ ।
 बिस्वनाथपुर द्विरी आन कलिकालकी ।
 संकर-से नर, गिरिजा-सी नारीं कासीबासी,
 बेद कडी, सडी ससिसेभर कृपालकी ॥

छभुभ-गनेस तें मडेसडे पियारे लोग
 बिकल बिलोकियत, नगरी बिछालकी ।

१४८

पुरी-सुरबेलि डेलि काटत किरात कलि
 निहुर निहास्थि उधारि डीठि भावकी ॥

ठाकुर मडेस ठकुराठनि उमा-सी जहाँ,
 लोक-बेदळूँ बिदित मडिमा ठउरकी ।
 भट रुद्रगन, पूत गनपति-सेनापति,
 कलिकालकी कुयाल काळू तौ न उरकी ॥

बीसीं बिस्वनाथकी बिषाद बडो आरानसीं,
 भूजिअे न अैसी गति संकर-सउरकी ।
 डैसे कडै तुलसी बृषासुरके बरदानि
 आनि जानि सुधा तजि पीवनि जउरकी ॥

२

लोक-बेदळूँ बिदित आरानसीकी बडो
 आसी नर नारि ठस-अबिका-सरूप डै ।

१४९

कालनाथ कोतवाल दंडकारि दंडपानि,
 सभासद गनप-से अमित अनूप डै ॥
 तडाडौ कुयालि कलिकालकी कुरीति, डैधौं
 जानत न मूढः छडौं भूतनाथ भूप डै ।
 कुलें कुलें डैलें भलल, सीटै साधु पल-पल
 भाती दीपमालिका, ठठाछयत सूप डै ॥

पंचकोस पुन्यकोस स्वार्थ-परमारथको

જાનિ આપુ આપને સુપાસ બાસ દિયો હૈ ।
નીચ નર-નારિ ન સૌભારિ સંકે આદર,
લહત ફલ કાદર બિચારિ જો ન કિયો હૈ ॥

બારી બારાનસી બિનુ કહે ચક્રપાનિ ચક્ર,
માનિ હિતહાનિ સો મુરારિ મન બિયો હૈ ।
રોસમેં ભરોસો એક આસુતોસ કહિ જાત
બિકલ બિલોકિ લોક કાલકૂટ પિયો હૈ ॥

૧૫૦

રચત બિરંચિ, હરિ પાલત, હરત હર
તેરે હીં પ્રસાદ અગ- જગ-પાલિકે ।
તોહિમેં બિકાસ બિસ્વ ,તોહિમેં બિલાસ સબ,
તોહિમેં સમાત, માતુ ભૂમિધરબાલિકે ॥

દીજે અવલંબ જગદંબ ! ન બિલંબ કીજૈ,
કરુનાતરંગિની કૃપા-તરંગ-માલિકે ।
રોષ મહામારી, પરિતોષ મહતારી દુની
દેખિયે દુખારી, મુનિ-માનસ-મરાલિકે ॥

નિપટ બસેરે અઘ ઔગુન ઘનેરે, નર-
નારિઉ અનેરે જગદંબ! ચેરી-ચેરે હૈં ।
દારિદ-દુખારી દેબિ ભૂસુર ભિખારી-ભીરુ
લોબ મોહ કામ કોહ કલિમલ ઘેરે હૈં ॥

લોકરીતિ રાખી રામ, સાખિ બામદેવ જાનિ
જનકી બિનતિ માનિ માતુ ! કહિ મેરે હૈં ।
મહામારી મહેસાનિ! મહિમાકી ખાનિ, મોદ-
મંગલકી રાસિ, દાસ કાસીબાસી તેરે હૈં ॥

૧૫૧

લોગનિકેં પાપ કેધૌ, સિધ્ધ-સુર-સાપ કેધૌ,
કાલકેં પ્રતાપ કાસી તિહૂં તાપ તઈ હૈ ।
ઊંચે, નીચે, બીચકે, ધનિક, રંક, રાજા, રાય
હઠનિ બજાઇ કરિ ડીઠિ પીઠિ દઈ હૈ ॥

દેવતા નિહોરે, મહામારિન્હ સોં કર જોરે,
ભોરાનાથ જાનિ ભોરે આપની-સી હઈ હૈ ।
કરુનાનિધાન હનુમાન બીર બલવાન !
જસરાસિ જહાં-તહાં તેહીં લૂટિ લઈ હૈ ॥

સંકર-સહર સર, નરનારિ બારિચર
બિકલ, સકલ, મહામારી માજા ભઈ હૈ ।
ઉછરત ઉતરાત હહરાત મરિ જાત,
ભભરિ ભગાત જલ-થલ મીચુમઈ હૈ ॥

દેવ ન દયાલ, મહિપાલ ન કૃપાલચિત,
બારાનસીં બાઢતિ અનીતિ નિત નઈ હૈ ।

૧૫૨

પાહિ રઘુરાજ ! પાહિ કપિરાજ રામદૂત !
રામહૂકી બિગરી તુહીં સુધારિ લઈ હૈ ॥

એક તૈ કરાલ કલિકાલ સૂલ-મૂલ, તામેં
કોઢઃમેંકી ખાજુ-સી સનીચરી હૈ મીનકી ।
બેદ -ધર્મ દૂરિ ગએ, ભૂમિ ચોર ભૂપ ભએ,
સાધુ સીધમાન જાનિ રીતિ પાપ પીનકી ॥

દૂબરેકો દૂસરો ન દ્વાર, રામ દયાધામ!
રાવરીએ ગતિ બલ-બિભવ બિહીન કી ।
લાગૈગી પૈ લાજ વા બિરાજમાન બિરુદહિ,
મહારાજ ! આજુ જૌં ન દેત દાદિ દીનકી ॥

વિવિધ

રામનામ માતુ-પિતુ, સ્વામિ સમરથ, હિતુ,
આસ રામનામકી, ભરોસો રામનામકો ।

૧૫૩

પ્રેમ રામનામહીસોં, નેમ રામનામહીકો,
જાનોં નામ મરમ પદ દાહિનો ન બામકો ॥

સ્વારથ સકલ પરમારથકો રામનામ,
રામનામ હીન તુલસી ન કાહૂ કામકો ।

રામકી સપથ, સરબસ મેરેં રામનામ,

કામધેનુ-કામતરુ મોસે છીન છામકો ॥

મારગ મારિ, મહીસુર મારિ, કુમારગ કોટિકકૈ ઘન લીયો ।
સંકરકોપસોં પાપકો દામ પરિચ્છિત જાહિગો જારિ કૈ હીયો ॥
કાસીમેં કંટક જેતે ભયે તે ગે પાઇ અઘાઇ કૈ આપનો કીયો ।
આજુ કિ કાલિ પરોં કિ નરોં જડ જાહિંગે ચાટિ દિવારીકો દીયો ॥

કુંકુમ -રંગ સુઅંગ જિતો, મુખઅંદસો અંદસોં હોડઃ પરી હૈ ।
બોલત બોલ સમૃદ્ધિ ચુવૈ, અવલોકત સોચ-બિષાદ હરી હૈ ॥
ગૌરી કિ ગંગ બિહંગિનિબેષ, કિ મંજુલ મૂરતિ મોદભરી હૈ ।
પેખિ સપ્રેમ પયાન સમૈ સબ સોચ-બિમોચન છેમકરી હૈ ॥

૧૫૪

મંગલકી રાસિ, પરમારથકી ખાનિ જાનિ
બિરચિ બનાઈ બિધિ, કેસવ બસાઈ હૈ ।
પ્રલયહૂં કાલ રાખી સૂલપાનિ સૂલપર,
મીચુબસ નીચ સોગા ચાહત ખસાઈ હૈ ॥
છાડિ છિતિપાલ જો પરીછિત ભએ કૃપાલ,
ભલો કિયો ખલકો, નિકાઈ સો નસાઈ હૈ ।
પાહિ હનુમાન! કરુનાનિધાન રામ પાહિ!
કાસી-કામધેનુ કલિ કુહત કસાઈ હૈ ॥

બિરચી બિરંચકી, બસતિ બીસ્વનાતકી જો,
પ્રાનહૂ તેં પ્યારી પુરી કેસવ કૃપાલકી ।
જોતિરૂપ લિંગમઈ અગનિત લિંગમચી
મોચ્છ બિતરનિ, બિદરનિ જગજાલકી ॥

દેબી-દેવ-દેવસરિ-સિધ્ધ-મુનિબર-બાસ
લોપતિ-બિલોકત કુલિપિ ભોંડે ભાલકી ।
હા હા કરે તુલસી, દયાનિધાન રામ ! ઐસી
કાસીકી કદર્થના કરાલ કલિકાલકી ॥

૧૫૫

આશ્રમ-બરન કલિ બિબસ બિકલ ભએ

निज-निज मरजाद मोटरी-सी उर दी।
संकर सरोष मडामारिडीतें जानियत,
साडिज सरोष दुनी-दिन-दिन धरदी ॥
नारि-नर आरत पुकारत, सुनै न कोळि,
काडूँ देवतनि मिलि मोटी मूठि मारि दी।
तुलसी सभितपाल सुमिरें कृपालराम
समय सुकरुना सराडि सनकार दी ॥
(धति उत्तरकाण्ड)

gosvaamii tulasidaasa kRita kavitali
pdf was typeset on January 21, 2023

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

